

žurnál

Žurnál Univerzity Palackého v Olomouci | říjen 2018 | číslo 1 | ročník 28

rozhovor

Vít Voženílek: Mapa je svědectvím o době i o lidech

Univerzita Palackého
v Olomouci

Genius loci...

UPoint

UPoint – informační centrum a obchod Univerzity Palackého

INFORMACE O UNIVERZITĚ ■ UNIVERZITNÍ PŘEDMĚTY ■
MÓDNÍ KOLEKCE ■ KNIHY ■ STUDOVNA ■ KÁVA ■ WIFI

Dům U Černého psa | Horní náměstí 12 | Olomouc

T: +420 733 690 738 | E: upoint@upol.cz | O: pondělí–pátek 9:00–18:00

www.upoint.upol.cz | www.upoint.upol.cz/eshop

obsah

- 2 — Parťáci doma i v práci aneb Vědecká manželství
- 5 — Nadace Dagmar a Václava Havlových ocenila Josefa Jařaba
- 6 — Olomoucké hematologické dny představily špičkové zahraniční odborníky z USA
- 6 — Historici filozofické fakulty napsali velké dějiny Litovle
- 7 — Fakulta tělesné kultury otevřela moderní centrum pro výzkum lidského pohybu
- 7 — Odborníci z fakulty zdravotnických věd se podílejí na ojedinělém bezpečnostním výzkumu
- 8 — Studenti přírodovědecké fakulty mají novou studovnu
- 8 — Veletrh inkluze přinesl řadu inspirací i zkušeností
- 9 — Knižní rarita. Tým z olomoucké právnické fakulty vydal kompletní Digesta
- 9 — Pedagogická fakulta má nové stříbrné i zlaté absolventy
- 10 — Dědičný kód pšenice je i díky olomouckým vědcům rozluštěn
- 11 — Nejhodnotnější právnická kniha roku 2017: jeden svazek a 82 autorů
- 12 — Špičkový výzkum mění pohled na léčbu rakoviny
- 13 — Vědci našli nový způsob, jak řídit vlastnosti molekul
- 14 — Tatíček Masaryk mezi studenty
- 15 — Portrét – Rostislav Švácha, historik architektury
- 18 — Úspěchy akademiků a studentů
- 21 — Jazykové okénko
- 22 — Kaleidoskop krátkých zpráv
- 24 — Experti z přírodovědecké fakulty mapují nejteplejší místa ve městech
- 25 — Rozhovor – Vít Voženílek: Mapa je svědectvím o době i o lidech
- 28 — Reportáž – Byli jsme a stále jsme UP
- 33 — Zkušenost – Asistence je náročná, změní pohled člověka na svět
- 35 — Absolvent – Jana Romanová: Péče o miminka je láska na celý život
- 37 — Životní styl – I love my teacher
- 38 — Odkaz – Rektor, předseda komunální reprezentace a učitel dvou arcivévodů
- 39 — Zrcadlení – Spojené státy americké
- 40 — Univerzita v síti

titurní strana: Družicový snímek Olomouce v nepravých barvách (zobrazení se používá zejména pro vegetační aplikace, hodnocení zdravotního stavu rostlin, odlišení jednotlivých druhů apod.)
repro: Katedra geoinformatiky PFF UP

Žurnál | Vychází dvakrát za semestr | Registrace: MK ČR E 12524, ISSN 1804-6754
Vydává Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, 771 47 Olomouc
IČ: 61989592 | Předseda redakční rady: Petr Bilík | Vedoucí redakce: Ivana Pustějovská | Layout: Věra Marešová | Sazba: Michaela Cyprová | Korekce: Jiří Slavík
Redakce | Biskupské nám. 1, Olomouc | telefon: 585 631 155 | e-mail: zurnal@upol.cz
Tisk | Profi-tisk group Olomouc | Náklad 4 000 ks

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Milé kolegyně, kolegové, studenti a studentky, přátelé Univerzity Palackého,

začal nový akademický rok. Na první pohled se zdá, že je na naší univerzitě vše při starém: studenti zaplnili posluchárny, pedagogové začali přednášet a dny přinášejí běžné provozní problémy, s nimiž se tu s větším, tu s menším úspěchem potýkáme.

Přesto si troufám říct, že tento akademický rok nebude stejný jako ty předchozí. Univerzita Palackého totiž získala institucionální akreditaci. Toto na první pohled pro veřejnost možná nedůležité sdělení je pro naši budoucnost klíčové. Máme tak možnost si v příštích deseti letech sami schvalovat a upravovat naše studijní programy. Po Univerzitě Karlově a Masarykově univerzitě jsme byli před prázdninami teprve třetí českou veřejnou vysokou školou, které se to podařilo.

Velmi jsme o to stáli a tvrdě jsme pracovali, abychom tuto možnost získali. Nyní můžeme pro naše budoucí studenty připravit novou nabídku programů, celé spektrum různých oborových kombinací, a ve výsledku tak reagovat na dynamiku společenských změn i na proměny pracovního trhu.

Je to pro nás velká šance a je to i velká odpovědnost. Ale my ji přijímáme, protože chceme, aby absolventi Univerzity Palackého v práci i v životě uspěli. Budoucnost přeje připraveným.

Všem přeji inspirativní a úspěšný akademický rok 2018/2019

Jaroslav Miller
rektor Univerzity Palackého

téma

text:
M. Šaradínová
V. Mazochová
E. Hrudníková
M. Višňa
foto:
Gabriela Knýblová

Dagmar a Erik
Sigmundovi, FTK

„Myslím si, že v pracovní rovině jsme spolehliví partneři a dobře se doplňujeme s ohledem na své slabé a silné stránky,“ Dagmar Sigmundová

Partáči doma i v práci aneb Vědecká manželství

Většinou se potkali již za studií a kromě zaujetí pro stejnou vědní disciplínu sdílejí i společnou životní cestu jako manželé. Přestože si práci nosí i domů a volné chvíle obvykle tráví diskuzemi o odborných tématech, totožnou profesní dráhu vnímají spíše jako výhodu. Řeč je o „vědeckých manželstvích“, o něž ani na Univerzitě Palackého není nouze. S některými z nich se můžete seznámit.

Biofyzika svedla zhruba před deseti lety dohromady Ivu a Petra Ilíkovy z Centra regionu Haná pro biotechnologický a zemědělský výzkum (CRH). „Byli jsme na stejné katedře, zabývali se podobnými tématy. Takže jsme se hodně bavili o odborných věcech a při tom mezi námi přeskočila jiskra,“ vzpomíná Petr Ilík, který vede Oddělení biofyziky CRH i katedru biofyziky na přírodovědecké fakultě. Jeho manželka se posunula od biofyziky k molekulární biologii a genetice, nadále ale spolupracují v rámci projektu GA ČR. I proto jsou u nich doma vědecké diskuze na denním pořádku. „Nejlepší doba, kdy se o práci můžeme v klidu pobavit, je večer, když děti usnou. Společnou profesi vnímám spíše jako výhodu, ni-

kdy nám to v soukromém životě nepřekáželo. Manželka je i prvním recenzentem mých vědeckých článků. Umí nejen dobře anglicky, ale má i jazykový cit. Navíc rozumí problematice, takže je to ideální spojení,“ pochvaluje si vědecké manželství Ilík.

Skutečnost, že „vrána k vráně sedá“, potvrzuje i studie Aleny Bičákové, Štěpána Jurajdy a Lucie Zapletalové z Institutu pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA) nezávislého think-tanku při CERGE–EI. Ti na základě analýzy dat z 24 zemí zjistili, že vysokoškolsky vzdělaní lidé v zemích EU mají tendence žít s partnery vystudovanými ve stejném studijním oboru. Jinými slovy – oborová homogamie je vysoká, mezi spárovanými vysokoškoláky

jde v průměru o 36 procent párů. Česká republika pak patří k zemím se spíše vyšší mírou oborové homogamie.

Jak skloubit vědu a rodinu?

Mít společné téma rozhovorů a vášně pro stejný obor může být pro partnerství výhodou. Lze ale skloubit náročné povolání výzkumníka s rodičovskými povinnostmi? Cesty, jak toho dosáhnout, jsou různé. Například Iva Ilíková po sedmi letech mateřské dovolené i změně pracovní pozice musela před rokem začínat tak trochu od začátku. Rozhodnutí vyměnit na čas vědu za péči o potomky ale rozhodně nelituje. „Myslím si, že je důležité být s dětmi, když jsou malé. Zůstat s nimi

doma pro mě bylo přirozené, nebrala jsem to jako nějakou oběť. Navíc obě naše děti vyžadovaly nadstandardní péči, takže na vědu jsem v té době neměla dostatek fyzických ani psychických sil. I nyní oceňuji možnost práce na částečný úvazek, život přece není jen věda," říká Ilíková.

Práci si nosí i domů

Práce zasahuje do chodu domácnosti i u Veroniky a Maxima Tomoszkových z právnické fakulty. Poprvé se potkali na raskouském ústavním srovnávacím semináři organizovaném fakultou, on byl ve druhém ročníku, ona v prvním. Od toho okamžiku jdou spolu profesním i osobním životem a vychovávají dvě děti. Debatám o práci se

ale ani doma nevyhnu. „Určitou nevýhodou takového vztahu je, že v podstatě pracujete pořád. I když si chceme doma jen tak popovídat, vždycky to sklouzne k fakultě. Ale i to se dá obrátit ve výhodu. Stále mám vedle sebe někoho, s kým můžu konzultovat odborné věci," říká Tomoszek, proděkan pro bakalářský a magisterské studijní programy. Jeho žena díky svým rodičům dobře věděla, jak funguje „profesní“ manželství. „Naštěstí jsem úplně nezkopírovala rodiče, ti pracovali i na společném místě. To bylo podle mě horší. My máme každý svoji kancelář v jiném patře a funguje to.“

Oba stojí za Centrem pro klinické právní vzdělávání při právnické fakultě. Tomoszek byl jeho prvním vedoucím, nyní jej řídí

jeho žena. „Umíme a jsme schopni pracovat spolu. Myslím, že je to na výsledku vidět. Naše právní kliniky patří k evropské špičce," tvrdí Tomoszková. Kdyby si mohla půjčit od manžela nějakou dovednost, bylo by to vystupování na kameru. Opačně by se Maxim Tomoszek chtěl od své ženy naučit hledat informace. „Když sedne k internetu, vždy najde špičkové věci, o kterých já ani nevím, že existují. Má na vyhledávání speciální intuici.“ A přidává ještě jednu schopnost své ženy, která je pro něj důležitá. „Ona nastaví latku u všeho poměrně vysoko a přiměje mě ji přeskokovat. Kromě titulů z práv má i bakalářský z managementu sportu a trenérství, takže mě tak trochu trénuje," dodává s úsměvem proděkan. →

Veronika a Maxim Tomoszkovi, PF

„Určitou nevýhodou takového vztahu je, že v podstatě pracujete pořád. I když si chceme doma jen tak popovídat, vždycky to sklouzne k fakultě. Ale i to se dá obrátit ve výhodu," Maxim Tomoszek

Helena a Jiří Pospíšilovi, CMTF

„Můžeme si v mnoha ohledech vzájemně pomoci a podpořit životního partnera. Tím, že známe akademické prostředí, nemusíme si určitá specifika vysvětlovat a komunikace je snazší," Helena Pospíšilová

Iva a Petr Ilíkovi, CRH a PĚF

„Nejlepší doba, kdy se o práci můžeme v klidu pobavit, je večer, když děti usnou. Společnou profesi vnímám spíše jako výhodu, nikdy nám to v soukromém životě nepřekáželo,“ Petr Ilík

Rodina, vědecká práce i láska ke sportu

Obdobný je i příběh manželů Dagmar a Erika Sigmundových. Seznámili se před lety při rozdělování pokojů na kolejích, dnes spolu mají dvě ratolesti, oba trénují mladé florbalisty. V institutu aktivního životního stylu fakulty tělesné kultury se zabývají mimo jiné vlivem rodičů na pohybovou aktivitu dětí, na kontě mají několik ceněných publikací. Ona je ta rozvážnější polovina, on je podle vlastních slov spíše emocionální energie. „Myslím si, že v pracovní rovině jsme spolehliví partneři a dobře se doplňujeme s ohledem na své slabé a silné stránky. Manžel je workoholik, který dotahuje věci naprosto precizně do konce, což mi trochu chybí. Já zase šetřím čas při statistických analýzách, protože jsem v nich zběhlejší,“ prozrazuje Sigmundová. „Nebylo to vždy úplně jednoduché, ale děláme vše pro to, aby naše jména byla zárukou kvality, pečlivě odvedené práce. A to at už se bavíme o práci vědecké, pedagogické nebo třeba při trénování, kdy naše výsledky přenášíme na děti. Myslím, že se to daří,“ dodává Sigmund.

Kritiku od partnera se stále učí přijímat

Na katedře křesťanské výchovy cyrilometodějské teologické fakulty působí jako odborní asistenti Helena a Jiří Pospíšilovi. Skutečnost, že oba pracují v rámci jed-

ného oboru, si také oni spíše pochvalují. Nezasťirají ale ani s tím spojená drobná úskalí. „V mnoha případech je to výhoda, protože v řadě oblastí sdílíme stejná témata. Zároveň to může být i nevýhoda, neboť jsme si zpravidla prvními kritiky naší práce a stále se tuto kritiku učíme přijímat,“ prozrazuje Pospíšil, proděkan pro studijní a pedagogické záležitosti. Jeho manželka přidává další pro i proti společného pracovního zaměření. „Můžeme si v mnoha ohledech vzájemně pomoci a podpořit životního partnera. Tím, že známe akademické prostředí, nemusíme si určitá specifika vysvětlovat a komunikace je snazší. Jako nevýhodu vidím asi jen to, že si někdy takzvaně nosíme práci domů. To se ale asi stává nejenom nám,“ doplňuje.

Vášeň pro vědu přenesli i na děti

Podle výše zmíněné studie se nejčastěji oborově párují absolventi společenských a zdravotních věd. Jde například o rodiny, kde jsou oba partneři lékaři. Tento model zcela naplňují Jiřina a Jiří Bártkovi. Jeden z nejcitovanějších českých vědců patří k vědeckým oporám Ústavu molekulární a translační medicíny Lékařské fakulty UP a spolu s manželkou pracují na společných projektech ve výzkumném ústavu Danish Cancer Society v Kodani. Výzkumná skupina se věnuje širokému spektru přístupů ke studiu poškození buněčného cyklu

Studie IDEA

- zahrnuje 128 040 párů, z toho 75 procent sezdaných, kteří graduovali v letech 1993–2013
- míra oborové homogamie závisí na rovnosti zastoupení mužů a žen v jednotlivých oborech
- nejméně se oborově párují absolventi studia služeb a zemědělství, nejvíce absolventi společenských a zdravotních věd

a DNA. „Expertiza mé ženy v oblasti patologie nádorových onemocnění vhodně doplňuje zaměření našeho týmu,“ připomíná Jiří Bártek. Vědecké manželství je v tomto případě i dobrým začátkem pro pokračování rodové tradice. „Zřejmě jsme svou prací ovlivnili i naše ratolesti, protože syn pracuje jako neurochirurg a částečně s námi spolupracuje na výzkumu mozkových nádorů. Dcera je molekulární ekoložka a nyní dokončuje projekt, jímž by chtěla přispět k řešení naléhavých problémů v souvislosti s globálními změnami klimatu,“ doplňuje Jiřina Bártková.

Ačkoliv vědci z IDEA oborovou homogamii zmapovali a upozornili na její význam, podrobné vysvětlení mechanismů, které k tomuto jevu vedou, na ně teprve čeká. Několik příčin ale lze uvést už nyní. „Vysoké školy nabízí množství příležitostí k seznámení, zejména když oba partneři studují stejný obor. Příležitost k seznámení nabízí i zaměstnání, kde se mohou potkávat lidé ze stejných studijních oborů. Dalším možným mechanismem jsou sdílené preference absolventů stejného oboru, kteří mohou mít například podobné zájmy. Konečně studijní obor může korelovat i s dalšími důležitými charakteristikami potenciálních partnerů a partnerek, jako je například příjmový potenciál,“ uvádí se mimo jiné ve studii s příznačným názvem Vrána k vráně sedá aneb Důležitost oboru studia při výběru partnera.

Nadace Dagmar a Václava Havlových ocenila Josefa Jařaba

Profesor Josef Jařab, emeritní rektor UP, se stal jubilejním 20. laureátem Ceny Nadace Dagmar a Václava Havlových VIZE 97. Slavnostní předání ocenění se uskutečnilo v den nedožitých 82. narozenin Václava Havla, v pátek 5. října.

Nadace Dagmar a Václava Havlových VIZE 97 uděluje od roku 1999 svou mezinárodní cenu význačnému mysliteli, který svým dílem překračuje tradiční rámec vědeckého poznání, přispívá k chápání vědy jako integrální součásti obecné kultury, nekonvenčním způsobem se zabývá základními otázkami poznání, bytí a lidské existence. V minulosti takto byli oceněni například americký fyzik Nathaniel David Mermin, filozof Jan Sokol, světoznámý sociolog Zygmunt Bauman nebo spisovatel Umberto Eco.

Laureát získává diplom a pamětní artefakt v podobě berly svatého Vojtěcha od českého umělce Jiřího Plieštika. „Laureáty vybíráme dlouhou dobu, kdy pečlivě

studujeme jejich dosavadní počiny a celkové jednání. Jsou vybíráni z řad odborníků z jakéhokoliv oboru s přesahem do kulturního, společenského i každodenního života,“ řekla zakladatelka a předsedkyně Správní rady Nadace VIZE 97 Dagmar Havlová.

Osobnost Josefa Jařaba představil na slavnostním večeru Cyril Höschl. O emeritním rektorovi olomoucké univerzity mimo jiné řekl: „Jestli se v našem polistopadovém Pantheonu objevila velká osobnost univerzitního světa evropského a transatlantického rozměru, jež si nade vši pochybnost už dávno zaslouží být oceněna a třeba i proti své vůli nasvícena v záři reflektorů, pak je to nepochybně milý hluchínský rodák s kamarádsky oduševnělou tváří i způsoby, znalec americké literatury a kultury, charismatický rektor dvou slovatných učení, zanicený homo politicus, zodpovědný manžel a táta, zábavný společník a dobrý kamarád, Jožka Jařab.“

Uznávaný amerikanista, překladatel a někdejší senátor byl vyznamenán za rozvoj vzdělanosti, šíření anglo-americké kultury a demokratických principů. „Cena VIZE 97 Nadace Dagmar a Václava Havlových pro mne znamená velmi mnoho osobně, jako uznání od někoho, koho si vážím. Významná je pro mne ale i občansky, protože mi dává možnost přihlásit se k té Americe, která byla inspirací pro naši republiku při jejím vzniku před sto léty – tedy Americe, jak ji představoval prezident Wilson a jak ji vnímal a obdivoval T. G. Masaryk,“ řekl Josef Jařab.

Slavnostní ceremoniál se uskutečnil v magickém prostoru Pražské křižovatky v kostele svatě Anny, kterou Václav Havel a Dagmar Havlová vybudovali nejen pro potřeby VIZE 97, ale hlavně jako místo setkávání všech lidí, jimž leží na srdci budoucnost. Cenu předala Josefu Jařabovi Dagmar Havlová.

„Cena mi dává možnost přihlásit se k té Americe, která byla inspirací pro naši republiku při jejím vzniku před sto léty – tedy Americe, jak ji představoval prezident Wilson a jak ji vnímal a obdivoval T. G. Masaryk.“

Josef Jařab

8 fakult 1 univerzita

Hlavní hosté kongresu
Josef Prchal (vlevo)
a Robert Gale (vpravo)
při setkání s emeritním
přednostou olomoucké
kliniky Karlem Indrákem.

Olomoucké hematologické dny představily špičkové zahraniční odborníky z USA

Bohatý odborný program a přítomnost světově uznávaných vědeckých kapacit nabídly letošní Olomoucké hematologické dny (OHD), které pořádala Hemato-onkologická klinika LF a FNOL a Haimaom, nadace na podporu transplantace kostní dřeně. Světoznámý americký lékař a vědec Robert Gale z University of California v Los Angeles, který patří k největším autoritám v oblasti radiačních účinků na krvetvornou tkáň, informoval o svých hematologických zkušenostech při pomoci obětem havárií atomových elektráren, zvláště v Černobyli, a to zejména z hlediska transplantační molekulární biologie. Pozvání přijal také přední světový hematolog s českými kořeny Josef Pr-

chal z University of Utah, držitel mnoha ocenění včetně prestižní Strattonovy ceny, který se specializuje na vzácná onemocnění červené krevní řady. Dlouhodobě spolupracuje s předními odborníky lékařské fakulty olomoucké univerzity, která mu v roce 2011 udělila čestný titul doctor honoris causa.

„Bylo pro mne až sobecky velmi výhodné, že jsem se před lety seznámil s nynějším emeritním přednostou hematologické kliniky Karlem Indrákem. Získal jsem ke spolupráci další chytré lidi z Olomouce, kteří u mě pracovali. Byli neobyčejně produktivní a jsem rád, že i pro ně to bylo přínosné, že jsou úspěšní a že spolupráce nadále pokračuje,“ uvedl Josef Prchal.

Program letošních Olomouckých hematologických dnů, jehož součástí byly i XXII. Konference ošetřovatelství a zdravotních laborantů a Pacientský den, se podle přednosta pořádací kliniky Tomáše Papajíka promítl do příznivých ohlasů i počtu účastníků. „I navzdory množství hematologických akcí včetně připravovaného celorepublikového sjezdu nám účastníci zachovali přízeň. Registrovalo se jich přes 600 a další se přihlašovali na místě. Více než sto účastníků tvořili navíc zástupci partnerských firem, kterým byla věnována satelitní symposia. Potěšující byla také významná účast kolegů ze Slovenska,“ zhodnotil Tomáš Papajík. (map)

Historici filozofické fakulty napsali velké dějiny Litovle

Ve Vydavatelství UP vyšla téměř sedmi set stránková dvousvazková kolektivní monografie s názvem Litovel – Velké dějiny města. Kromě kolektivu autorů z katedry historie filozofické fakulty se na ní podílela celá řada odborníků na archivnictví, památkovou péči nebo kunsthistorii.

„První dějiny sepsal pisar Donát Ulrich. Autorem zatím poslední knihy o městě Litovelské paměti je bývalý litovelský kronikář Lubomír Šik. Jsme velmi rádi, že díky Univerzitě Palackého nyní máme odbornou monografii, která mapuje dějiny našeho města,“ řekl Zdeněk Potužák, starosta Litovle. Nová reprezentativní publikace s bohatým obrazovým materiálem seznamuje čtenáře s prvním střídáním kmenů na našem území, příchodem Slovanů, dále obdobím, kdy bylo město založeno a kdy bylo válkami zničeno, aby mohlo být znovu postaveno. Podrobně jsou v ní zpracovány i moderní dějiny města, a to od roku 1945 až po současnost. Výpravná kniha obsahuje i řadu jmen významných osobností. V jejím závěru nechybí ani stručný přehled polistopadového vývoje a také nástin vě-

novaný historii integrovaných obcí.

Připravit dějiny Litovle se v roce 2014 zavalil podepsáním smlouvy s městem rektor UP Jaroslav Miller. V patnáctičlenném týmu vznikala publikace téměř čtyři roky. Redakční radu vedl historik Karel Konečný, který v současné době vede katedru společenských věd pedagogické fakulty. „Přípravě projektu jsme věnovali zhruba deset měsíců. Existuje asi stostránkový soupis zdrojů, pramenů, literatury i návrh struktury díla jednotlivých kapitol a příloh,“ přiblížil postup prací. Největší mezeře v poznání byly podle něj především v oblasti prehistorie, což se stalo velkou výzvou pro archeology. Důkladné prozkoumání archivních pramenů a následnou rozsáhlou textovou syntézu bylo však nutné provést i pro období po roce 1945 až po nedávnou současnost. (map)

Fakulta tělesné kultury otevřela moderní centrum pro výzkum lidského pohybu

Symbolickým přestřižením pásky uprostřed laboratoře chůze otevřeli děkan fakulty tělesné kultury Michal Šafář a jeho předchůdci Dušan Tomajko a Zbyněk Svozil nové Centrum kinantropologického výzkumu. V budově, která je stavebně propojená s Aplikačním centrem BALUO, našla velkorysý moderní zázemí vědecká pracoviště fakulty.

„Završilo se tak mnohaleté úsilí definovat fakultu tělesné kultury jako špič-

kové výzkumné pracoviště. Naši pracovníci dokázali i ve skromných podmínkách produkovat vědecké poznatky mimořádného významu. Věřím, že nynější pracovní prostředí je nejen zaslouženou odměnou, ale také silným impulzem pro navýšení kvantity, kvality a smysluplnosti kinantropologického výzkumu,“ uvedl děkan Šafář.

Již před slavnostním otevřením přitom budova žila pracovním tempem. Bě-

hem léta se sem nastěhovali pracovníci institutu aktivního životního stylu a katedry přírodních věd v kinantropologii. K dispozici tu jsou kanceláře, zasedací místnosti a tři učebny pro výuku, ale především špičkově vybavené laboratoře odborníků na antropometrii, biomechaniku či zátěžovou fyziologii. Jediněná je například hypoxická komora, v níž lze simulovat podmínky až do nadmořské výšky 5500 metrů nad mořem. „Podmínky pro práci máme nyní vskutku nadstandardní a také vlastně velice zavazující, zvláště při pohledu na žebříček sportovních vysokých škol, kde si přejeme vrátit se mezi nejlepších 150 škol světa, případně se dostat i do první stovky,“ zhodnotil profesor Karel Frömel, vedoucí institutu aktivního životního stylu.

Projekt komplexu nazvaného Kampus Neředín jako spojení výzkumného centra a Aplikačního centra BALUO se začal rodit kolem roku 2011, za jeho architektonickou podobou stojí olomoucký atelier-r. Celkové náklady na výstavbu komplexu přesáhly 330 milionů korun, přestavba někdejší vojenské prádelny na Centrum kinantropologického výzkumu za 135 milionů korun byla umožněna díky dotaci ministerstva školství. (vim)

Odborníci z fakulty zdravotnických věd se podílejí na ojedinělém bezpečnostním výzkumu

Vytvoření dvou certifikovaných metodik, které by popsaly a určily postup dekontaminace zraněných osob po zásahu chemických, biologických a radiálních látek, je cílem ojedinělého projektu, na němž se v rámci Bezpečnostního výzkumu Ministerstva vnitra ČR podílí fakulta zdravotnických věd (FZV). Výrazně by měl přispět k zefektivnění zásahů složek Integrovaného záchranného systému při řešení mimořádných událostí s únikem nebezpečných látek nebo při teroristickém útoku.

Připravované metodiky, které zatím v České republice chybí, zahrnují technická a materiální doporučení pro jednotky Hasičského záchranného sboru a postupy pro zdravotníky, především pro jednotky Zdravotnické záchranné služby. „Budou obsahovat zásady a postupy při provádění dekontaminace zraněných osob včetně používání vhodných dekontaminačních či-

nidel a prostředků s ohledem na specifika a vážnost poraněných osob. Musí mít zároveň univerzální použití pro kontaminaci všemi druhy nebezpečných látek včetně jaderných zbraní a radiologických materiálů,“ popsala plánované výstupy projektu jeho koordinátorka Radka Filipčíková z Centra vědy a výzkumu fakulty FZV.

Nové vytvořené postupy a možnosti budou poprvé otestovány na jaře příštího roku, kdy proběhne dosud nejrozsáhlejší cvičení s dekontaminací zraněných osob ve střední Evropě. Organizátoři počítají s účastí bezmála dvou stovek odborníků, figurantů a hodnotitelů.

Bezpečnostní výzkum Ministerstva vnitra ČR Dekontaminace zraněných osob byl zahájen v roce 2017. Na jeho řešení se podílí Univerzita Palackého spolu se Státním ústavem jaderné, chemické a biologické ochrany. (mav)

8 fakult 1 univerzita

Studenti přírodovědecké fakulty mají novou studovnu

Prales s mohutnými stromy připomíná svým vzhledem studovna přírodovědecké fakulty, jejíž interiér zrekonstruovali řemeslníci pod dohledem architekta Jana Mléčka. Vedení fakulty se rozhodlo studovnu modernizovat a dát jí přívětivější podobu kvůli špatným akustickým podmínkám a jejímu členění, které nebylo ideální. Snižovalo kvalitu komunikace mezi studenty.

„Budova přírodovědecké fakulty jako celek působí poměrně racionálním a osobnějším dojmem, takže jsme se snažili vtisknout studovně individuální rozměr, aby se v ní studenti cítili dobře. Volba nako-

nec padla na neformální prostor stylizovaného lesa. Taková trocha přírody na Přírodě,“ řekl Jan Mléčka.

Studovna je po rekonstrukci členěna tak, aby umožnila nerušenou práci dvojicím studentů i osmičlenným skupinám. Prostor je proto rozdělen pomocí zaoblených paravánů, jejichž povrch tvoří panenská kůra z korkových dubů.

„Paravány člení prostor a zároveň plní akustické vlastnosti. Jejich vnitřní část tvoří také korek. Jeho použití je velmi ekologické, protože korková kůra na stromech normálně dorůstá,“ doplnil architekt.

Nový nábytek modernizované studovny je vyrobený z dubového masivu a působí elegantním dojmem. „Je to spíše takové příjemné kavárenské prostředí, než továrna na vzdělání, která tady byla předtím,“ uvedl Jan Mléčka. Studovna je také vybavena sedacími vaky v zelené a žluté barvě, které podtrhují pohodovou atmosféru.

Rekonstrukce studovny byla spolufinancována evropským projektem „Rozvoj studijního prostředí na Univerzitě Palackého v Olomouci“ v rámci Operačního programu Výzkum, Vývoj a Vzdělávání. (cho)

Veletrh inkluze přinesl řadu inspirací i zkušeností

Problémy, s nimiž se děti ze sociálně znevýhodněných skupin setkávají při nástupu do prvních tříd základní školy – takové bylo hlavní téma druhého ročníku Veletrhu inkluze. V prostorách Uměleckého centra UP jej připravila cyrilometodějská teologická fakulta ve spolupráci s partnery projektu ROMSPIDO, zaměřeného na odstraňování nerovností ve vzdělání dětí a žáků ze sociálně vyloučených skupin společnosti, zejména Romů.

V odborné části veletrhu vystoupili renomovaní odborníci z oblasti inkluzivního vzdělávání s příspěvky k otázkám institucionální a rodinné podpory dětí ze sociálně a kulturně znevýhodněného prostředí, efektivní spolupráce učitelů a asistentů pedagogů nebo o zkušenostech ze vzdělávání romských žáků na Slovensku. Pro širší veřejnost byl připraven celodenní program, v němž si například školáci vyzkoušeli řadu zajímavých volnočasových aktivit.

„Zaměřili jsme se na rozvíjení prostorové orientace, grafomotorické dovednosti, smyslové vnímání a hravé experimentování s využitím znalostních kvízů nebo třeba přírodních i netradičních výtvarných materiálů,“ přiblížil garant projektu Zdeněk Meier. Prostory Uměleckého centra UP oživilo mj. také hudebně-taneční vystoupení romské skupiny TERNORE ze Společenství Romů na Moravě (SRNM). „O hudební a taneční kroužek mají naše děti největší zájem, je jim to dané. Milují ale také sport a pár jich chodí i do výtvarky,“ popsala Jiřina Somsiová z olomoucké části SRNM.

Letošní ročník Veletrhu inkluze navázal na úspěšnou loňskou premiéru, tematicky zaměřenou na vstup do předškolního vzdělávacího systému. „Cílem je představit systém a přednosti inkluzivního vzdělávání, které umožňuje dětem ze všech sociálních skupin plnit povinnou školní docházku a navštěvovat mimoškolní zařízení bez ohledu na jejich sociální situaci, vyznání, rodinnou konstelaci, postižení, rasu nebo příslušnost k menšině,“ objasnil děkan CMTF Peter Tavel. (mav)

Knižní rarita. Tým z olomoucké právnické fakulty vydal kompletní Digesta

Digesta seu Pandectae – kniha, která je svým významem pro evropskou kulturu srovnatelná s Biblií, a přesto je v tištěné podobě prakticky nedostupná. To se rozhodl změnit tým složený ze studentů a akademiků právnické fakulty. Takzvaná Digesta, nejrozsáhlejší a nejdůležitější pramen poznání římského práva, který hluboce ovlivnil vývoj soukromého práva, vydali v plném původním znění. Na 900 stran psaných latinsky váží přes dva kilogramy a jde o historicky první vydání na území celého bývalého Československa.

S myšlenkou vydat kompletní Digesta knižně přišla Lucie Černá, studentka 4. ročníku oboru Právo. „Digesta potřebujeme jako nejdůležitější pramen při výuce Římského práva. Učili jsme se o fragmentech z nich, některé části jsme rozebírali, ale ucelený text jako kniha dostupný není. I specializované knihovny na právnických fakultách mají po pár kusech a jen pro prezenční výpůjčky. Existují pouze jedny webové stránky, kde je kompletní verze přístupná online,“ vysvětlila Lucie Černá. Pro vydání Digest je nadchli její vyučující. Úzce

spolupracovala s Petrem Dostalíkem (na snímku spolu s Lucií Černou) a Kamilou Bubelovou z katedry teorie práva a právních dějin.

Tým pracoval na knize rok a půl, k vydání použil edici německého badatele Theodora Mommsena přepracovanou Paulem Krügerem. „Nejprve jsme potřebovali získat kompletní originální text. Oslovila jsem proto profesora Yvese Lassarda z Université Grenoble Alpes, který spravuje zmiňovanou webovou stránku. A on s využitím textu souhlasil,“ popsala začátky Lucie Černá. Technickou stránku – grafiku, sazbu a tisk – zajišťoval studentský spolek Nugis Finem, nezisková organizace zaměřující se na inovace ve vzdělávání. Vydavatelem je nakladatelství Nugis Finem Publishing.

Aktivita olomouckého týmu vzbudila v odborných kruzích značný ohlas. Pochvalně se o jeho práci zmínil například Michal Skřejpek, jeden z největších expertů na římské právo v Česku, který postupně překládá Digesta do češtiny. „Je více než záslužné, že se olomoučtí kolegové ujalí velmi nesnadného a mimořádně pracné-

ho úkolu zpřístupnit toto mommsenovsko-krügerovské vydání Digest všem, kteří by chtěli s jeho textem pracovat. Patří jim proto dík celé české romanistické obce a zároveň i hluboká poklona za odvedenou práci,“ zhodnotil Michal Skřejpek z Právnické fakulty UK.

Knihu slavnostně pokřtila v říjnu přímo na fakultě děkanka PF UP Zdenka Papoušková. (eha)

Pedagogická fakulta má nové stříbrné i zlaté absolventy

Pedagogická fakulta uspořádala v polovině září Den pro absolventy. Součástí pestřejšího programu byly zlaté a stříbrné promoce, jichž se s rodinami zúčastnilo téměř dvě stě někdejších studentů.

Dny pro absolventy začaly slavnostním přípitkem s vedením fakulty i univerzity. Během čtyř obřadů pak složilo slib zlaté-

ho absolventa téměř sto padesát bývalých studentů, v následujícím dni se stříbrné promoce zúčastnily další čtyři desítky absolventů. Mnozí se do míst svého dřívějšího studia přitom dostali až nyní. „I když pocházím z Valtic, po absolutoriu jsem dostal takzvanou umístěnku do Zlatých Hor,“ svěřil se Jarmil Schejbal, absolvent přiro-

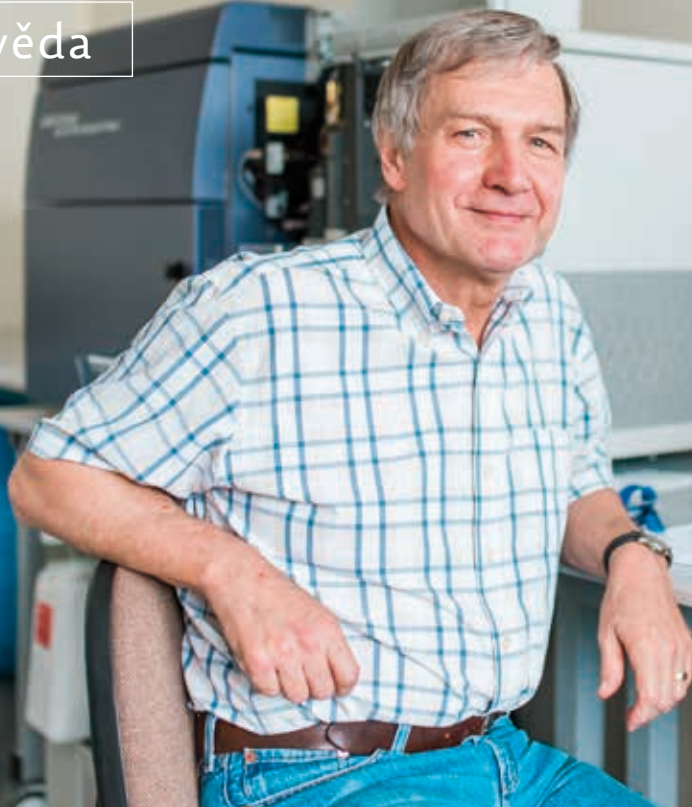
dopisu a zeměpisu. Učil rád, a když měl odejít do penze, bylo mu to líto. „Škola mne vždy energeticky nabíjela. Když jsem po vyučování přišel domů, měl jsem příjemný pocit,“ dodal spokojený pedagog.

Do prostor pedagogické fakulty se Jarmil Schejbal dostal až nyní po padesáti letech. Zrekonstruovanou budovu na Žižkově náměstí si prohlédl, ale jeho studentský život se odvíjel na Žerotínově náměstí, kde dříve fakulta sídlila. „Člověku prolétnou hlavou různé okamžiky. Těším se, až si prohlédnu místa, kde jsem studoval. Právě na Žerotínově náměstí jsme totiž mnozí prožili-li hodně hezkých chvil.“

Vedle prohlídky budovy na Žerotínově náměstí uspořádala fakulta i komentovanou prohlídku Uměleckého centra UP. Tu zpestřila výstava uměleckých děl studentů výtvarné výchovy i vystoupení nynějších posluchačů hudební výchovy. Součástí Dnů pro absolventy byla i přednáška s diskuzí na téma Formování československé státnosti s přesahem do školství, jejímž prostřednictvím fakulta připomněla sté výročí založení Československa. (map)

Jaroslav Doležel,
vedoucí Centra strukturní a funkční genomiky
rostlin ÚEB AV ČR a vědecký ředitel CRH.

Dědičný kód pšenice je i díky olomouckým vědcům rozluštěn

Genom pšenice seté, jedné z nejvýznamnějších zemědělských plodin, je rozluštěn. Zasloužili se o to vědci z více než 20 zemí, mezi nimiž významnou roli sehráli výzkumníci olomouckého pracoviště Ústavu experimentální botaniky (ÚEB) Akademie věd ČR, které je součástí Centra regionu Haná pro biotechnologický a zemědělský výzkum (CRH). O objevu, který usnadní a zefektivní proces šlechtění nových odrůd pšenice s vyššími výnosy a větší odolností vůči nepříznivým vlivům vnějšího prostředí, informoval časopis Science.

Genom této klíčové plodiny pro výživu lidstva je totiž enormně velký a složitost dědičné informace pšenice je pětikrát větší než u člověka. I proto se její přečtení dlouho považovalo za nemožné. Výzkum Mezinárodního konsorcia pro sekvenování genomu

pšenice (IWGSC) byl postaven na metodě třídění chromozomů pomocí průtokové cytometrie, kterou vyvinuli olomoučtí vědci a používají ji jako jediní na světě.

„Tento postup umožnil rozdělit velkou a složitou dědičnou informaci na menší

„Jsem rád, že olomoucké pracoviště, které bylo v roce 2003 jedním ze zakládajících členů mezinárodního konsorcia, v projektu hrálo klíčovou roli. Jejich úsilí a význam jejich práce jsou mimořádné.“

Martin Vágner, ředitel ÚEB AV ČR

části – chromozomy, což velmi zjednodušilo čtení DNA a následné uspořádání přečtených úseků. Naše laboratoř dodávala DNA jednotlivých chromozomů spolupracujícím laboratořím v různých částech světa. Získali jsme celý a velmi přesný text dědičné informace pšenice,“ uvedl Jaroslav Doležel, vedoucí Centra strukturní a funkční genomiky rostlin ÚEB a vědecký ředitel CRH, jež sdružuje vědecké týmy Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého a olomouckých pracovišť ÚEB a Výzkumného ústavu rostlinné výroby. Podle něj nyní vědci znají sekvence všech 21 chromozomů pšenice, přesné umístění 107 891 genů a více než čtyř milionů molekulárních markerů.

Dalším přínosem pracoviště byla příprava takzvaných BAC knihoven, díky kterým lze číst delší úseky textu dědičné informace. I v této oblasti drží olomoučtí vědci světový primát. V neposlední řadě se výzkumníci úspěšně věnovali i samotnému sekvenování tří z 21 chromozomů pšenice a do výzkumu se zapo-

jili i jinými metodami, například optickým mapováním.

Díky podrobné znalosti dědičné informace mohou nyní šlechtitelé rychleji identifikovat geny odpovídající za výnos, kvalitu zrna, odolnost vůči chorobám a škůdcům a také geny umožňující lépe překonávat období sucha. V budoucnu bude mít výsledek velký význam při využívání nových metod genetických modifikací.

Význam práce olomouckých vědců i jejich spolupráci se zahraničními kolegy ocenil ředitel ÚEB AV Martin Vágnér. „Byla to gigantická práce, na níž se podílely zhruba dvě stovky vědců. Jsem rád, že olomoucké pracoviště, které bylo v roce 2003 jedním ze zakládajících členů mezinárodního konsorcia, v projektu hrálo klíčovou roli. Jejich úsilí a význam jejich práce jsou mimořádné,“ uvedl.

GENOM PŠENICE SETÉ

Pětikrát větší než genom člověka

Nejhodnotnější právnická kniha roku 2017: jeden svazek a 82 autorů

Na 82 dílů by bylo potřeba rozdělit několikakilogramovou cenu – křišťálový artefakt výtvarníka Jaromíra Rybáka, aby se dostalo na všechny. Přesně tolik je totiž autorů jednosvazkového komentáře k občanskému zákoníku, který se pyšní touto cenou spojenou s titulem „Nejhodnotnější původní právnická literatura vydaná v roce 2017 v ČR“. Významně se na něm podíleli autoři z olomoucké právnické fakulty.

Prestižní Autorskou cenu uděluje pravidelně od roku 1997 Společnost Karlovarské právnické dny. „Ocenění je důkazem, že se nám podařilo připravit a vydat jeden z dobrých komentářů, který je akceptován v praxi jako kvalitní pracovní nástroj,“ řekl Jan Petrov z katedry soukromého práva a civilního procesu PF UP, advokát a jeden z vedoucích autorského týmu.

Autorský kolektiv řídil společně se dvěma soudci – Michalem Výtiskem a Vladimírem Beranem. Na komentáři s nimi pracovalo dalších 79 odborníků – soudci Nejvyššího soudu, krajských a okresních soudů, advokáti, notáři, vyučující na právnických fakultách a také talentovaní justiční čekatelé, asistenti nebo doktorandi. „Sestavit autorský tým byl asi jeden z nejtěžších úkolů nás vedoucích. Občanský zákoník je velký, zahrnuje spoustu problémů. Rozdělili jsme ho po tématech a k nim hledali odborníky, pokud možno jedny z nejlepších v republice. Přitom jsme se snažili být meritokratičtí: nevybírat podle titulů a funkcí, ale podle toho, jak kdo odborně píše,“ vysvětlil Jan Petrov.

Spolu s ním mají další čtyři spoluautoři úzkou vazbu na PF UP – odborní asistenti Jan Lasák, Marian Kokeš, Tomáš Tintěra a doktorandka Tereza Mimrová. „Celkově mezi autory není velké zastoupení akademiků. Z tohoto pohledu je tedy olomoucká stopa docela výrazná,“ zhodnotil Jan Petrov. Celý tým pracoval na knize přes rok, tedy poměrně krátce, ale velmi intenzivně. Základním znakem komentáře je, že je jednosvazkový. „Kladli jsme důraz na pečlivou rešerši, stručnost, jazykovou vybranost a přehlednou strukturu,“ doplnil Jan Petrov.

Knihy Občanský zákoník, Komentář je velmi povedená i po knihařské stránce. Čtenářský komfort zajišťuje tisk na unikátním odlehčeném papíře, inovativní grafická podoba a zmiňovaný pečlivě strukturovaný text. Nakladatelství C. H. Beck muselo knihu s 3120 stranami tisknout v Německu, v Česku by to nikdo nedokázal.

Zajímavostí je, že v Česku zatím vyšly čtyři komentáře k novému občanskému zákoníku a hned u tří z nich jsou vedoucími spoluautoři vyučující z PF UP. (eha)

Špičkový výzkum mění pohled na léčbu rakoviny

Průlomové informace využitelné v cílené léčbě nádorových onemocnění přinesl nový výzkum vědců Ústavu molekulární a translační medicíny LF (ÚMTM) ve spolupráci s Danish Cancer Society v Kodani. Výsledky přispívají k důkladnějšímu pochopení mechanismu replikace DNA čili zdvojení genomu v průběhu dělení buněk. Naznačují rovněž zcela nový koncept v léčebné strategii u nádorových nemocí. Význam získaných poznatků dokládá zveřejnění studie v prestižním časopise Nature.

„Proces replikace DNA musí být velmi pečlivě kontrolován, a to včetně její rychlosti. Dosud se protinádorový výzkum zaměřoval především na možnosti zpomalení replikace a z toho plynoucí důsledky v podobě nedokončení kopírovacího procesu v daném časovém limitu. To může vést ke smrti buňky, nebo k dalšímu prohloubení genomové nestability,“ objasnil vedoucí výzkumného týmu Jiří Bártek, vůdčí osobnost týmu ÚMTM a Danish Cancer Society.

Právě využití poznatků o poruchách replikace DNA využívají vědci při zkoumání možnosti cíleného navození „buněčné smrti“ u nádorových buněk. V aktuální stu-

dii se zaměřili na lék olaparib, známý pod komerčním názvem Lynparza, nedávno registrovaný na léčbu rakoviny vaječníků a prsu. „U tohoto léku se dosud předpokládalo, že způsobuje zpomalování až zastavení replikace, nicméně tato teorie zatím nebyla podložena konkrétními experimenty,“ uvedl Pavel Moudrý z ÚMTM, první autor studie v Nature.

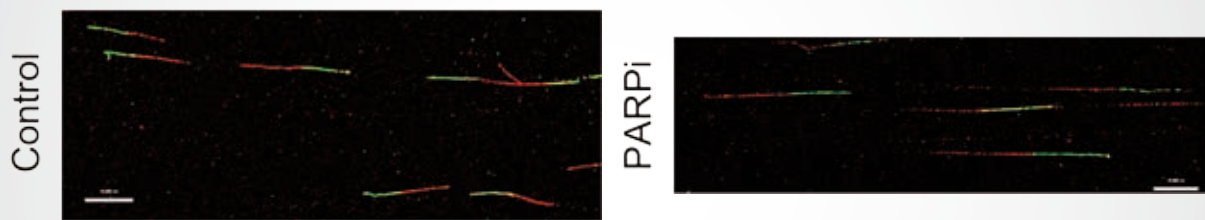
Vědecký tým Jiřího Bártka však prokázal překvapivé zjištění: olaparib nejenže replikaci nezpomaluje, ale naopak přispívá ke značnému zrychlení tohoto procesu. „Ukázali jsme, že v nádorových buňkách vede nadlimitní rychlost replikace k natolik závažným chybám, že buňky následně umírají. Jako důležitá ‚brzda‘ replikační rychlosti se ukázal enzym PARP, který je právě molekulárním cílem léku olaparib,“ vysvětlil Jiří Bártek.

Nakonec tedy k závažným chybám dochází v důsledku nejen příliš pomalé, ale také zvýšené rychlosti kopírování DNA. Umělé navození zrychlené replikace je tak zcela novou koncepcí v léčebné strategii nádorových nemocí. „Nabízí se jistá analogie s automobilovou dopravou: jak příliš pomalá jízda, tak i příliš vysoká rychlost

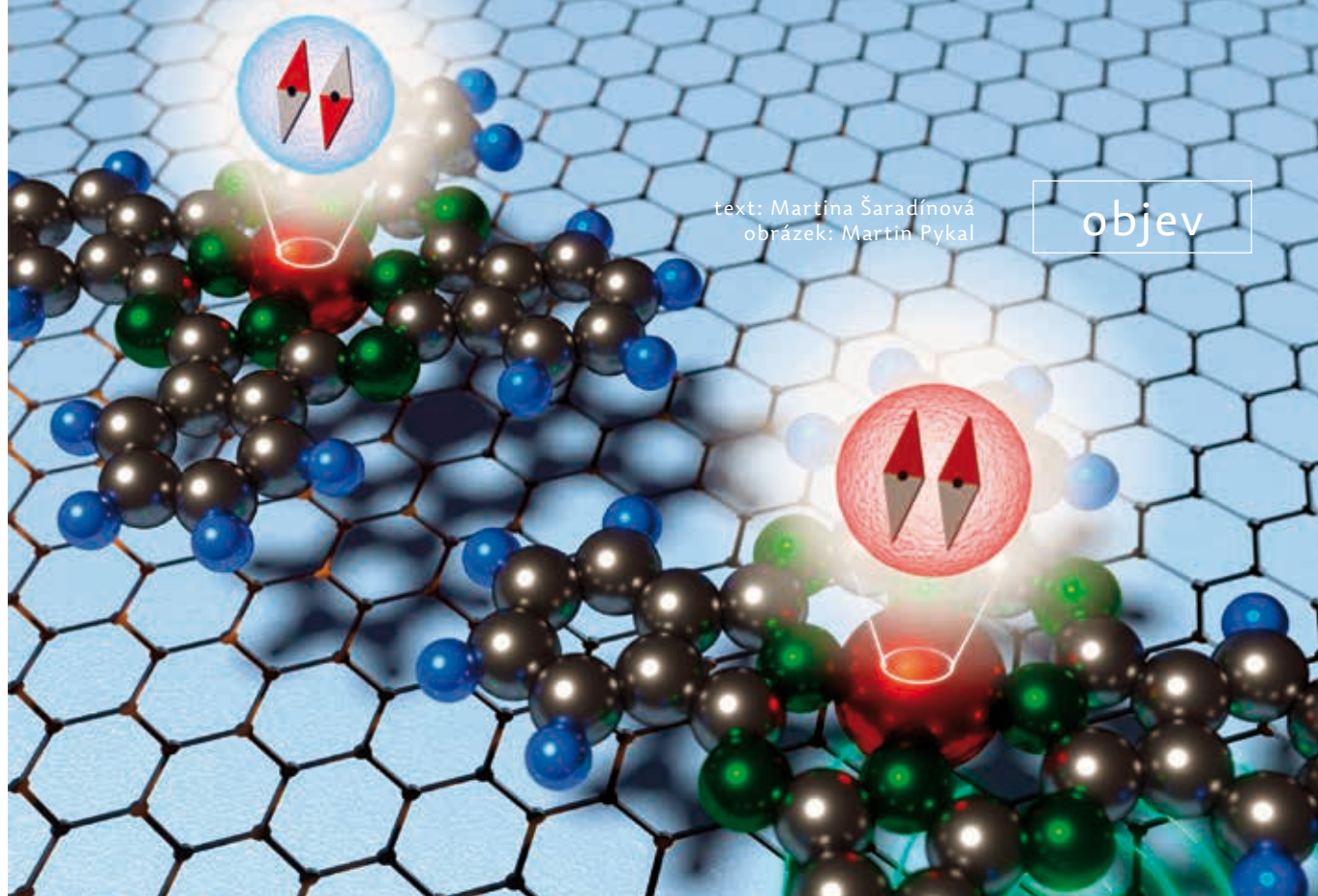
mohou způsobit problémy. A jelikož nádorové buňky mají zpravidla ta svá pomyslná auta ve velmi špatném technickém stavu, vysoká rychlost jízdy je pro ně smrtelná,“ objasnil Jiří Bártek.

Získané poznatky tak jednak nastínily nový koncept v boji proti rakovině, a zároveň umožnily lépe pochopit roli zmíněného enzymu PARP coby strážce rychlosti replikace.

„Enzym PARP je molekulárním cílem nyní již celé skupiny slibných látek zvaných PARP inhibitory, včetně již zmíněného olaparibu. Tyto látky se používají k léčbě nádorů nesoucích mutaci genu BRCA1 nebo BRCA2, ať už v důsledku zděděné mutace nebo mutace vzniklé v nádoru samotném. Olaparib je nyní registrovaný pro léčbu karcinomu prsu a ovaria s mutací zmíněných genů a věříme, že tato účinná léčba bude brzy dostupná většímu počtu pacientek v České republice. Nový mechanismus účinku PARP inhibitorů pak nabízí v budoucnosti lepší cílení léčby i vývoj efektivnějších kombinací s jinými léčivy, které by se v protinádorovém účinku potencevaly,“ zdůraznil ředitel ÚMTM Marián Hajdúch.

Měření rychlosti replikace DNA pomocí metody tzv. DNA fibers: DNA kontrolních buněk (obr. vlevo), DNA buněk ovlivněných PARP inhibítorem (obr. vpravo)

text: Martina Šaradínová
obrázek: Martin Pykal

objev

Vědci našli nový způsob, jak řídit vlastnosti molekul

Možnost jednoduše a vratně měnit vlastnosti molekul představuje velkou výzvu ve vědeckém i průmyslovém světě. Molekulární přepínače nabízejí využití v nanoelektronice, biologii nebo medicíně. Dosud se k vyvolání změny elektronického stavu molekul používaly vnější zdroje jako světlo, teplota, tlak nebo magnetické pole. Vědci z Regionálního centra pokročilých technologií a materiálů (RCPTM) Univerzity Palackého, Fyzikálního ústavu (FÚ) a Ústavu organické chemie a biochemie (ÚOCHB) AV ČR však přišli s revolučním řešením, kdy vsadili na slabé nekovalentní interakce s chemicky upraveným povrchem uhlíku. Jejich práci zveřejnil časopis *Nature Communications*.

Elektrické, optické nebo magnetické vlastnosti molekul, ale i jejich biologická aktivita jsou určeny uspořádáním elektronů, jež se v molekulách pohybují po přesně daných drahách, tzv. orbitalech. Molekuly obsahující orbitály obsazené pouze jedním nepárovým elektronem vykazují magnetické vlastnosti. Naopak ty, které mají

ve všech orbitalech dva spárované elektrony, jsou nemagnetické. Prozatím se proces přepnutí vyvolával použitím technologicky náročných vnějších zdrojů.

„My jsme k přepnutí použili jedinou atomární vrstvu tuhy – grafenu, v jehož struktuře jsme některé atomy uhlíku nahradili atomy dusíku. Změnou polohy molekuly jsme pak schopni vratně přecházet z magnetického stavu na čistém grafenu do nemagnetického v oblastech dusíkových atomů. Navíc se nám poprvé podařilo tyto změny uspořádání elektronů v molekule pozorovat pomocí mikroskopu atomárních sil. Je to bezesporu velký posun v možnostech rozlišení mikroskopických rastrovacích technik,“ objasnil Pavel Jelínek z RCPTM a FÚ.

Vlastnosti molekul se obvykle ladí vhodnou chemickou úpravou, která vede ke změně chemického složení molekuly, tj. zániku starých a vzniku nových chemických vazeb v molekule. V těchto silných, tzv. kovalentních interakcích, dochází ke sdílení elektronů, jež se na vazbě podílejí. Tento přístup

se však nedá uplatnit při vývoji molekulárních přepínačů, neboť chemická úprava vyvolá nevratnou změnu. Čeští vědci se proto rozhodli využít slabých nekovalentních interakcí, i když se o nich doposud jako o možném zdroji pro vyvolání změny magnetického stavu molekuly neuvažovalo.

„Kombinací teoretických výpočtů i experimentálních měření jsme potvrdili, že nekovalentní interakce mezi atomy železa a dusíku je dostatečně silná pro vyrušení magnetismu a současně dostatečně slabá, aby umožnila opětovný přechod molekuly do magnetického stavu, jakmile se tato vrátí nad čistý uhlíkový povrch grafenu,“ řekl světově uznávaný odborník na nekovalentní interakce Pavel Hobza z RCPTM a ÚOCHB.

Nová cesta řízení vlastností molekul otevírá možnosti i v dalších oblastech použití. „Chemicky upravený grafen by mohl sloužit k vývoji nových optických senzorů, fotoluminiscenčních materiálů, katalyzátorů nebo léčiv,“ nabízí případné aplikace ředitel RCPTM Radek Zbořil.

Tatíček Masaryk mezi studenty

Olomoucký veřejný prostor zdobí nové velkoformátové graffiti – tzv. mural, který zpodobňuje našeho prvního prezidenta T. G. Masaryka. Působivý obraz s motivem prezidenta Osvoboditele vznikl v průběhu jedenáctého ročníku Street Art Festivalu na stěně staré kotelny v areálu vysokoškolských kolejí Univerzity Palackého. TGM uvidíte v kampusu Envelopa hned před Kolejí J. L. Fischera. Emotivní graffiti s podti-

tulem Tatíček Masaryk má „na svědomí“ jeden z nejuznávanějších současných výtvarníků ChemiS.

Organizátoři festivalu, ani vedení univerzity do poslední chvíle nevěděli, jak bude finální mural vypadat. Výsledek, a především jeho ohlas mezi veřejností, nakonec překvapil všechny. Snímek pláčího TGM se totiž stal dokonce „nejlajkovánějším“ a nejdílenějším příspěvkem

na sociálních sítích univerzity v letošním roce. Druhou stranu kotelny pak zdobí jiné, neméně působivé dílo od finské výtvarnice Sally Ikonen. Oba muraly vznikly na popud a za podpory Univerzity Palackého, která se stala poprvé hlavním partnerem Street Art Festivalu. Pokud vás zajímá, co ještě nově zdobí zdi a stěny Olomouce, podívejte se na stránky street-art-festival.cz.

text: Milada Hronová
foto: Gabriela Knýblová

portrét

Rostislav Švácha, historik architektury

Jako malý kluk rád chodil s maminkou na procházky do pražského letohrádku Hvězda. Když na ty okamžiky dnes vzpomíná, je hluboce přesvědčen, že měly na něj i jeho profesní směřování hodně velký vliv. Rostislav Švácha, přední český historik architektury, říká, že tehdy byl totiž důležitý nejen čas prožitý s maminkou, ale i jeho dětské pohledy na renesanční stavby. Dnes si je dnešní profesor filozofické fakulty dobře pamatuje. A čím dál více je přesvědčen, že ho stavby vždycky zajímaly více jako diváka než jako navrhovatele.

Rostislav Švácha přišel do Olomouce jako vysokoškolský student v ne příliš šťastné době na počátku normalizace v roce 1971. Město si oblíbil až díky dobrým přátelům mezi spolužáky a některým výborným učitelům. Jako byl třeba historik umění Ivo Hlobil. Druhým domovem se mu Olomouc pak stala až v roce 1991, kdy začal učit na Univerzitě Palackého. „Jsem tady už třicet let. Rád bych zůstal i v penzi, kdyby se zde neměl stavět ten mrakodrap Šantovka Tower,“ říká a bezděky tak prozrazuje, že mu nikdy nebyl a není lhostejný svět kolem něj.

O ochranu památek moderní architektury se začal zajímat už v osmdesátých letech minulého století. „Když chcete, aby vzácné stavby z 20. století, a to zvláště z jeho druhé poloviny, přežily do budoucna, tak vás to k jistým formám aktivismu přivede samo. Jsem přesvědčený, že Šantovka Tower výrazně poškodí historické panorama města,“ vysvětluje své váhání zůstat v Olomouci a souvislost s chystanou stavbou. S životním krédem, „Nekazit práci druhým“ vychází profesor Švácha s dnešním

dobou čas od času složitě. Podle něj totiž současnost přináší mnoho důkazů o tom, že se naše domácí společnost neumí o památky tohoto druhu dobře starat. Říká, že není schopna jejich ochranu zabezpečit ani právními ani politickými prostředky. „To se pak zlobím a aktivismus na půdě občanských spolků mi pomáhá můj vztek ventilovat.“

Univerzita Palackého mu letos udělila Cenu Františka Palackého. Když ji přebíral, zdůraznil ve svém proslovu, že ačkoliv jeho aktivity ve prospěch olomouckých památek a kvalitní současné architektury všichni nadšeně nevítají, zpět se do pomyslné věže ze slonové kosti už nevrátí. Jeho motiv zůstat na cestě aktivismu totiž spočívá i v tom, že si velmi přeje, aby předměty jeho zájmu zůstaly zachovány.

„Mám velkou starost o osud významných památek poválečné architektury, například tak zvaného bruselského stylu nebo brutalismu. Ministerstvo kultury odmítá takové stavby prohlašovat za památky, a vynáší tak nad nimi rozsudek smrti. Nejznámější kauzou poslední doby je v tomto ohledu pražský Transgas. A bohužel není jediný. Téměř každý rok zmizí nejméně jedna hodnotná a důležitá stavba některého z významných architektů. A týká se to i Olomouce. Necitlivou úpravou byla vážně poničena její nejhodnotnější stavba z šedesátých let, pavilon Flory. Anebo blízkého Prostějova. Tam nedávno podlehl demolicí supervýznamný textilní závod od vynikajícího zlínského architekta Zdeňka Plesníka. Hrozí, že významná etapa dějin československé architektury bude úplně vygumovaná. Nepřeháním!“

Rostislav Švácha (* 1952)

Katedru dějin umění FF UP vedl v letech 2014–2017, dodnes je jejím členem. Současně působí i v Ústavu dějin umění AV ČR. K moderní architektuře, hlavně funkcionalismu, ho přivedl František Dvořák, český historik umění, výtvarný teoretik a pedagog UP. Profesní život zasvětil studiu architektury 17.–21. století. Působí též ve sdružení pro kulturu, urbanismus, památkovou péči a životní prostředí Za krásnou Olomouc. Využívá svou odbornou autoritu i k prosazování ochrany významných staveb vzniklých ve 20. století. Je nositelem Ceny ministra kultury za přínos v oblasti architektury i Ceny České komory architektů. Jeho kniha Paneláci, kterou napsal společně s Lucií Skřivánkovou a dalšími autory, získala v roce 2018 cenu Magnesia Litera za nejlepší dílo naučné literatury. Za nejceněnější však považuje ocenění své alma mater, Cenu Františka Palackého, kterou převzal na jaře 2018. Váží si však i ceny Mezinárodního olympijského výboru Sport et Art, kterou obdržel za přípravu knih Naprej! a Start. V příštím roce by rád dokončil s Muzeem umění Olomouc a kolegy z brněnské katedry dějin umění velkou knihu o objednavatelské činnosti olomouckého barokního biskupa Karla z Lichtensteinu-Castelcora.

Kolegové profesora Šváchy často říkají, že vyniká pracovitostí, a to jak pedagogickou, tak vědeckou. Sám tvrdí, že volný čas téměř nemá. „Sem tam vyrazím na pěší výlet. Ale spíše, když mám chvíli volna, poslouchám vážnou hudbu, která mne přitahuje od mládeži.“

V pomyslné hudební notě dodává, že dříve se zajímal víc o blues nebo moderní jazz, zajímal ho Miles Davis či John Coltrane, dnes rád sáhne po Bohuslavu Martinů. A je patřičně hrdý na to, že vlastní všechna vydaná cédéčka s jeho skladba-

mi. „Když dohraje Martinů nebo na něj výjimečně nemám náladu, nepohrdnu Bartókem, Hindemithem či Stravinským.“ Je vděčný osudu, že ho práce těší, protože člověk by podle něj měl dělat to, co ho baví. A když ho baví historie architektury, neměl by se zajímat jen o estetickou stránku architektury.

„Podstatný je také zájem o způsoby její konstrukce. A pak také to, jak stavba ve své době fungovala a jak ji lidé využívali. Dobrý historik architektury by měl mít smysl pro společenský a historický kon-

text, v jakém stavba vznikla. Měl by si také uvědomovat i historický a společenský kontext své vlastní uměleckohistorické práce. To znamená vědět, za jakých politických a kulturních podmínek on sám o stavbě píše,“ vysvětluje. Své bohaté znalosti moderní architektury i odbornou autoritu využívá nejen k poznání barokní architektury, ale i k rehabilitaci okrajových či opomíjených témat. Není to tak dávno, kdy v publikacích Naprej! a Start připomněl i často přehlíženou sportovní architekturu.

„Mám velkou starost o osud významných památek poválečné architektury, například tak zvaného bruselského stylu nebo brutalismu. Ministerstvo kultury odmítá takové stavby prohlašovat za památky, a vynáší tak nad nimi rozsudek smrti.“

Ivo Hlobil

emeritní profesor
katedry dějin umění FF UP

Rostislav Švácha vynikal už jako student dějin umění na FF UP. Těší mě, že jsem byl jedním z jeho vysokoškolských učitelů. Následně se stal špičkovým redaktorem výtvarných a teoretických publikací nakladatelství ODEON v Praze. Odtud ho Josef Krása v 80. letech minulého století „přetáhl“ do Ústavu dějin umění AV ČR, kde se stal mým milým a vážným kolegou. Dnes je bezesporu vůbec největším znalcem, historikem a teoretikem naší moderní a soudobé architektury. Od počátku své skvostné vědecké kariéry se věnuje ochraně architektonického a urbanistického dědictví. Vedle grandiózní vědecké publikační činnosti publikoval nespočetné množství angažovaných statí určených široké veřejnosti, zároveň motivovaných neumdlévající snahou pozitivně ovlivnit politická rozhodnutí; před revolucí se to týkalo ochrany „buržoasní“ architektury českého funkcionalismu, po roce 1989 staveb socialistického realismu nebo paneláků. Dnes bojuje proti nebezpečnému narušení historické siluety Olomouce. Vyzvednout je třeba Šváchovu nezměrnou pracovitost i vědeckou a pedagogickou odpovědnost. V Olomouci vychoval celou generaci podobně zanícených nástupců. Je pilířem a chlubou katedry dějin umění FF UP.

Michaela Johnová Čapková

předsedkyně spolku
Za krásnou Olomouc

Plachý a zadumaný, zdánlivě soustředěný jen do sebe, ale přitom každou svou buňkou intenzivně nasávající okolní prostředí. S panem profesorem Rostislavem Šváchou jsem se osobně setkala „až“ ve spolku Za krásnou Olomouc. Samozřejmě jsem mnohem dříve znala jeho publikace a navštěvovala jeho přednášky, byť jsem nebyla studentkou Katedry dějin umění FF UP, na které působí. Obdivuji jeho nakažlivé nadšení pro současnou architekturu, jeho způsob nahlížení a takové obyčejné člověčí vyprávění nejen o umění. Vážím si velice aktivního občanství profesora Šváchy. Dle mého názoru je zásadní postavou spolků Za starou Prahu i Za krásnou Olomouc a nechybí nikde tam, kde je třeba bránit kvalitní architekturu. A čím mě spolehlivě potěší? Když se mi podaří zahlédnout jeho kresby v zápisníku, to se hned pozná, že studoval také „výtvarku“.

úspěchy

Olomoučtí doktorandi zazářili v soutěžích francouzské ambasády

Celkem čtyři ceny přivezli letos doktorandi Univerzity Palackého z prestižních soutěží pro mladé vědce, které každoročně organizuje Velvyslanectví Francie v ČR.

Nejvyšší ocenění získal doktorand Ústavu molekulární a translační medicíny LF Zdeněk Škrott jako vítěz soutěže o Cenu Sanofi za farmacii. Ve své výzkumné práci se zabýval možnostmi využití disulfiramu pro léčbu rakoviny. Studiu antikarcinogenických účinků vybraných přírodních látek se ve svém výzkumu věnovala Lucie Borková z katedry organické chemie PŘF, která obsadila druhé místo v soutěži o Cenu Jean-Marie Lehna za chemii.

Práce věnovaná výzkumu italských dialektů v Brazílii vynesla třetí místo v sou-

těži o Cenu Jacquese Derridy za společenskou a humanitní vědy doktorandce katedry romanistiky FF Janě Fabové. Pavel Hok z Neurologické kliniky LF se umístil na třetím místě v soutěži o Cenu Alberta Schweitzera za lékařství s prací zaměřenou na problematiku stimulace periferních nervů. V době předávání cen se aktivně účastnil zahraniční konference, na slavnostním aktu i při fotografování jej proto zastoupil jeho otec.

Reprezentanti UP obstáli v konkurenci sedmi desítek vědců mladších 33 let, které nominovaly české vysoké školy a Akademie věd ČR. Slavnostní vyhlášení výsledků se uskutečnilo v Praze za účasti francouzského velvyslance Rolanda Galharagua a nosi-

telů Nobelových cen Jean-Marie Lehna, Jean-Pierre Sauvage a Serge Haroche.

Podle proděkana lékařské fakulty Mariána Modrianského, který se předávání cen zúčastnil jako člen komise pro Cenu Alberta Schweitzera, získávají mladí vědci díky soutěžím francouzského velvyslanectví nejen prestižní ocenění, ale i významné podněty k další práci. „Pokud se umístí na prvních dvou místech, získají navíc možnost odjet na stáž do zahraničí. A ještě k tomu jim ocenění předá držitel Nobelovy ceny. To jsou pro ně opravdové stimuly, které je mohou přesvědčit, že práce, nad kterou strávili měsíce, posouvá jejich vědeckou kariéru dál,“ zdůraznil Marián Modrianský. (mav)

Absolventka práv získala výjimečnou cenu za svou diplomovou práci

Po úspěšné obhajobě zkusila absolventka právnické fakulty svou diplomovou práci poslat do soutěže. A udělala dobře. Její vědecká práce „Maringotky z pohledu stavebního zákona“ porotce natolik zaujala, že pro ni vytvořili zvláštní cenu mimo tradiční kategorie. Lucie Gottfriedová tak získala v soutěži o Cenu Jiřiny Bergatt Jackson ocenění za originální téma a jeho zpracování.

Soutěž vyhláší Institut pro udržitelný rozvoj (IURS) a je určena obhájeným diplomovým pracím, které se týkají problematiky územního rozvoje. Do jejího třetího ročníku se přihlásilo celkem šestnáct studentů z devíti univerzit z Česka i ze Slovenska. „Letos jsme udělili jednu hlavní cenu, čtyři čestná uznání a vůbec poprvé cenu za originální téma,“ řekla Barbara Vojvodíková, ředitelka IURS a členka hodnotící komise.

Právě posledně zmíněnou přiřkla porota Lucii Gottfriedové, absolventce PF UP. Svou práci obhájila v červnu. Studentku přivedla k tématu Veronika Tomoszková z katedry správního práva a finančního práva. „S Lucií byla radost pracovat. Její diplomka je důkazem, že pokud se zvolí zajímavé, originální a úzce zaměřené téma, které studenta baví, vznikne velmi kvalitní práce využitelná v praxi a ceněná odborníky,“ uvedla Veronika Tomoszková. Cílem bylo ucelené zpracování tématu a zodpovězení výzkumné otázky, zda se v případě maringotek jedná o vozidlo, nebo stavbu, a je tak možné nařídít jejich odstranění. „Ocenění vnímám jako pomyslnou tečku za studiem a možný krůček k budoucímu uplatnění v praxi. Bude to hodnotná položka do mého životopisu,“ dodala absolventka. (eha)

Mezinárodní federace ocenila Janu Vašíčkovou z fakulty tělesné kultury

Za zásluhy o rozvoj tělesné výchovy byla na zářijovém kongresu Mezinárodní federace tělesné výchovy (FIEP) oceněna docentka Jana Vašíčková z fakulty tělesné kultury, která je národní delegátkou federace za Českou republiku. S prázdnou z kongresu neodjel ani další český zástupce Michal Vorlíček.

„Je to ocenění veškeré práce v oblasti pohybových aktivit, kterou dělám, a také určitou motivací do budoucnosti. Stále se na sobě snažím pracovat a toto je taková třešnička na dortu, která může být dalším hnacím motorem či větrem do plachet při veškeré činnosti, kdy je třeba být vzorem a nejlépe vlastním příkladem. Jako je medaile za sportovní výkon, tak to je medaile a uznání v oblasti rozvoje tělesné výchovy,“ uvedla Jana Vašíčková.

Ve své práci se snaží šířit myšlenku pohybové gramotnosti, jež by se měla rozvíjet zejména v tělesné výchově, stojí také za vznikem České společnosti učitelů tělesné výchovy a v této oblasti podniká řadu dalších aktivit. Kongresů federace se pravidelně účastní jako zástupce za ČR, od roku 2009 je tak v kontaktu s významnými osobnostmi v oblasti tělesné výchovy a pohybových aktivit z celého světa.

Jana Vašíčková je druhým odborníkem z fakulty tělesné kultury, který obdržel ocenění FIEP, před třemi lety se laureátem stal Karel Frömel. Federace si také váží mladých vědců, v roce 2016 například byla z fakulty oceněna Dagmar Sigmundová. Programu na podporu mladých vědců FIEP Future New Leaders se pak opakovaně účastnil Michal Vorlíček. Jeho poster a pro-

jev byly na kongresu oceněny jako druhé nejlepší. Zároveň byl jmenován zástupcem národního delegáta za Českou republiku, tedy právě Jan Vašíčková. (vim)

Vědci z katedry optiky PŘF zkonstruovali unikátní detektor kvantových vlastností světla

Týmu vědců z katedry optiky PŘF se podařilo zkonstruovat speciální detektor, který jako první na světě dokáže měřit důležité kvantové vlastnosti stavů světla bez jejich porušení. Výsledky tohoto unikátního experimentu otevírají nové možnosti detekce kvantových stavů fotonů i jiných kvantových objektů.

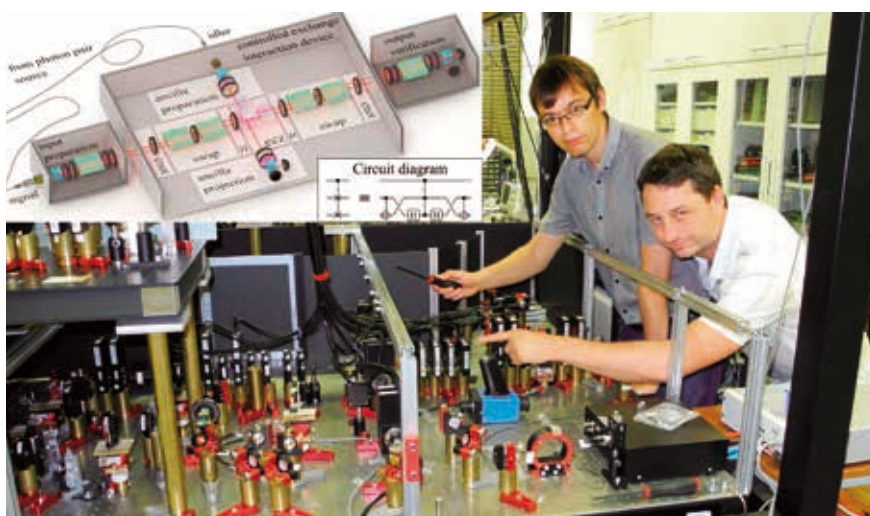
Vědecká práce expertů z katedry optiky, nazvaná „Nondestructive detector for exchange symmetry of photonic qu-

bits,“ prošla náročným recenzním řízením v prestižním časopise npj Quantum Information. Olomoučtí vědci se tak zařadili po bok kolegů z Griffith University v australském Brisbane a Yale University ve Spojených státech, kteří provádí experimenty podobného zaměření. Detektor zachycuje současně prostorové a polarizační vlastnosti jednotlivých fotonů. Jeho experimentální konstrukce byla velmi náročná. Složitý přístroj totiž využívá sedm

vzájemně propojených interferometrů, s jejichž pomocí lze sledovat a rozpoznat velmi malé změny vzdáleností s přesností na desítky nanometrů, což odpovídá zhruba tisícině tloušťky vlasu. „Také jsme museli zajistit, aby se dva fotony v experimentu potkaly na přesně určeném místě a ve stejný okamžik. Tím rozumíme časový interval trvající jednu tisícinu miliardtíny sekundy,“ popsal člen vědeckého týmu Michal Mičuda složitý experiment, na jehož konci byl unikátní detektor.

Samotné měření pak vyžadovalo velkou míru automatizace experimentální sestavy. „Pro ověření správné činnosti detektoru bylo potřeba provádět desítky tisíc měření. Automatizace si vyžádala vývoj vlastních počítačově řízených montáží pro optické elementy. Další velkou výzvou byla orientace v komplexní struktuře získaných dat a jejich zpracování do formy čitelné člověkem,“ upozornil první autor publikace Robert Stárek.

Zkonstruovaný detektor nyní potvrdil teoretický koncept, který v roce 2002 publikoval profesor Radim Filip ještě jako Ph.D. student. Jím navržená metoda umožňovala přímo detekovat nikoliv energii, ale důležité kvantové charakteristiky stavů fotonů a fotonů bez jejich porušení. (cho)

Univerzita Palackého získala institucionální akreditaci

Příštích deset let bude moci Univerzita Palackého sama schvalovat a upravovat své studijní programy. Umožní jí to institucionální akreditace, kterou obdržela od Národního akreditačního úřadu. Stala se tak třetí českou veřejnou vysokou školou, jež nový typ oprávnění ke své činnosti získala.

„Institucionální akreditace dává Univerzitě Palackého možnost zcela autonomně rozhodovat o struktuře a náplni svých studijních programů. To je zvláště důležité právě v době, kdy se musíme vážně zamy-

slet nad tím, jaké formy výuky a jaký obsah studia připraví naše absolventy na budoucnost, která na ně bude klást jiné nároky než dnes. V rámci institucionální akreditace povedeme rovněž debatu například o větší míře prostupnosti mezi příbuznými obory či o charakteru doktorských studií,“ uvedl rektor UP Jaroslav Miller.

Jednou z hlavních novinek, které inovovaná podoba studijních programů přinese studentům, představuje zejména tzv. sdružené studium, které rozšiřuje

studijní nabídku napříč všemi osmi fakultami UP. „Student si ke svému hlavnímu studijnímu plánu – tzv. maior – bude moci zapsat ještě vedlejší – tzv. minor, a vystudovat tak zcela odlišné studijní programy,“ objasnila prorektorka UP pro strategické plánování a kvalitu Hana Marešová. Jak zdůraznila, mezifakultní oborové kombinace mají na UP tradici, nyní se jejich spektrum ale podstatně rozšíří. Rozsah dosavadní nabídky studia zároveň zůstává zachován. (mav)

V celostátní studentské soutěži zvítězil letošní absolvent lékařské fakulty Vojtěch Doležel

Zrekonstruovat zub poškozený úrazem a vrátit mu co možná nejvčetnější původní podobu – takové je už čtrnáctým rokem zadání soutěže studentů zubního lékařství Jules Allemand Trophy. Letos si v jejím celostátním kole nejlépe vedl Vojtěch Doležel, který před prázdninami úspěšně uzavřel studium na olomoucké lékařské fakultě.

Úkolem studentů bylo co nejpřesněji zvládnout techniku anatomické stratifikace, kterou už před třiceti lety zavedl světově uznávaný stomatolog Lorenzo Vanini. Postup pro co nejvěrnější imitaci zubní tkáně spočívá ve specifickém vrstvení kompozitního materiálu tak, aby zrekonstruovaný zub byl k nerozeznání od „originálu“. „Aby byly podmínky pro všechny soutěžící stejné, dostali jsme všichni identický silikonový klíč, tedy kus tvrdého silikonu, pro zhotovení otisku originálního zubu. Ten slouží jako

šablona pro dostavbu kořene zadní plošky zubu, na kterou se postupně nanášejí vrstvy kompozitního materiálu v několika barevných odstínech – od těch nejtma-vších neprůhledných barev v jádru zubu až k transparentním odstínům na jeho incizní, řezací hraně. Vzhledem k tomu, že zub není zcela hladký a vždy má v sobě nějaké menší vrypy, vytváříme také sekundární a terciární strukturu,“ popsal Vojtěch Doležel.

První místo v republikovém kole mu zároveň zajistilo účast v mezinárodním finále na University G. D'Annunzio v Chieti, kde Českou republiku reprezentoval v konkurenci dalších více než třiceti soutěžících z celé Evropy. „V mezinárodním kole bylo vyhlášeno pouze první místo a na té nejvyšší příčce jsem se bohužel neumístil. Každopádně to byla výborná zkušenost,“ doplnil Vojtěch Doležel. (mav)

Vědci z filozofické fakulty zkoumají, jaké to je sousedit s Čínou

Vědcům z filozofické fakulty se podařilo získat 175 milionů korun na primární výzkum čínského příhraničí. Pětiletý projekt s názvem „Sinofonní příhraničí – interakce na okrajích“ přehodnocuje koncepci asijských a čínských studií. Především tím, že se soustřeďuje na Čínu z pohledu „zvenčí“, tedy na to, jak je vnímána okolními státy a obyvateli.

„Je to obrovský úspěch, jedná se o jeden z nejprestižnějších výzkumných grantů, které lze v českém prostředí získat. Navíc byly ve výzvě Excelentní výzkum Operačního programu výzkum, vývoj a vzdělávání podpořeny pouze dva projekty z oblasti humanitních věd. Sinofonní příhraničí je jedním z nich,“ uvedla Dana Bilíková, prodávka pro projektové řízení FF UP.

Projekt usiluje o komplexní chápání Číny. Toho chce docílit analýzou průni-

ku sousedských vztahů, zohledněním historického vývoje a geopolitického zájmu ve všech regionech. V jeho rámci vznikne mimo jiné excelentní výzkumné centrum, které kromě jazykové a počítačové laboratoře pro zpracování velkých dat zahrne i laboratoř materiální kultury. Kromě odborníků, kteří se specializují na konkrétní geografické oblasti, zahrnuje výzkum tři výrazné metodologické přesahy: sociologicko-antropologický, lingvistický a studium hmotné kultury.

Sociologická šetření a terénní antropologický výzkum se uskuteční přímo v sousedních státech Číny a jejím příhraničí. „Zmapujeme kulturní, geografické, politické, sociální a jazykové aspekty, přičemž data se chystáme zpracovávat novými metodami digital humanities. Půjde například

o určování autorství různých literárních památek a jiných textů, analýzu jazykových přejímek, nejazykových dat a tak podobně,“ řekl Ondřej Kučera, hlavní řešitel projektu z katedry asijských studií FF.

Mezi strategické partnery olomouckého projektu patří Univerzita v Cambridge, Univerzita George Washingtona v USA, Humboldtova univerzita v Berlíně, antropologické Museum Quai de Branly v Paříži, Ruská akademie věd a dalších šest zahraničních institucí. Projekt sdružuje špičky v oboru z celého světa a je založen na interdisciplinárním dialogu. Vědci jsou přesvědčeni, že jeho výsledky budou natolik unikátní, že budou mít vliv na vědu a myšlení o Číně a přinesou nový úhel pohledu na globální dopady vzestupu této země. (map)

jazykové okénko

Koruna jako základní jednotka měny byla v Rakousku-Uhersku zavedena dne 2. srpna 1892. Tehdy bylo stanoveno, že *koruna* bude mít přesně poloviční hodnotu, než měl předchozí rakouský *zlatý*. Název pro novou rakousko-uherskou měnu byl tehdy zvolen ve shodě s evropskou tradicí – panovník byl už od středověku garantem měny a jeho symbol, královská či císařská koruna, byl na mincích velmi často vyražen. *Koruna* jako název měny přetrvávala do nové doby hlavně ve skandinávských zemích (Dánsko, Norsko, Švédsko), dále na Islandu, dočasně též v Estonsku a samozřejmě na Slovensku.

Předtím než byla československá *koruna* (ve zkratce Kč) zákonem č. 84 z 25. února 1919 definitivně ustanovena jako měna nového státu, diskutovalo se přirozeně o tom, jak by se nové československé peníze měly jmenovat. Dost vážným kandidátem na název měny byl tehdy *sokol* – roli hrál to, že by tento název jednoznačně odkazoval na českou kulturní, resp. tělocvičnou a brannou tradici, a v neposlední řadě byla výhodná i snadná vyslovitelnost tohoto slova pro jiné národy.

Uvažovalo se i o *sokolu* v kombinaci s *korunou* – těch mělo být v *sokolu*, jenž měl být ražen ze stříbra, deset. Vzhledem k zahraničněpolitické orientaci mladého Československa byl vážným kandidátem na novou měnu také *frank*, totiž československý *frank*, ale v úvahu připadal i *denár*. Tímto názvem by nová československá měna odkazovala už do nejstarších dob naší státnosti – přinejmenším k dobám knížete Boleslava I., který stříbrné denáry razil už po polovině 10. století.

Nová československá měna – v jednom z návrhů – měla být celkem třístupňová. Zmíněný *sokol* měl být název pro základní měnovou jednotku. Vedlejší, druhý název měl být užíván pro desetinu základní jednotky měny a třetí název pak pro setinu *sokola*. Těmto nejméně hodnotným penězům se mělo říkat buď prostě *penízky*, nebo – a to nebylo méně než nevážné – *babky*. Obdiv našich předků ke kultuře prostého českého lidu totiž před sto lety neznal mezí – váhu mělo jistě i to, jak lid říkal různým menším peněžním hodnotám.

Nakonec však zvítězila tradiční *koruna* s menší jednotkou – *haléřem*. Hlavně z praktických důvodů, kvůli kolkování starých rakouských peněz. A možná také proto, že i pod slupkou republikánství v lidech žilo povědomí o někdejší českém království – o skutečně české koruně jako symbolu naší státnosti.

Letos uplynulo už sto let od chvíle, kdy se zrodilo Československo. Ačkoli se naši předkové z roku 1918 a let pozdějších snažili všemi způsoby od staré monarchie „odstříhnout“, jedna připomínka času „staříčkého mocnáře“ nás provází i dnes doslova každý den – ještě pořád totiž platíme KORUNAMI.

Ondřej Bláha
jazykovědec, FF UP

Autorův pořad *Okolo češtiny* vysílá Český rozhlas Olomouc každé úterý v 9:45 a 14:45.

Olomouc hostila celostátní zahájení akademického roku

Rektoři vysokých škol České republiky zahájili nový akademický rok na Univerzitě Palackého. Téměř padesátka představitelů vysokoškolských institucí, rektorů veřejných,

státních i soukromých vysokých škol se za účasti ministra školství sešla k akademické slavnosti v aule filozofické fakulty. „Jsem rád, že volba místa konání tohoto slavnostního aktu padla při příležitosti stého výročí vzniku Československa právě na olomouckou univerzitu,“ přivítal zúčastněné akademické hodnostáře rektor UP Jaroslav Miller. (ipu)

Osobnosti HC Olomouc daly nahlédnout do hokejové kuchyně

Pod hlavičkou projektu Univerzita pro sport přijaly pozvání k besednímu stolu tři osobnosti HC Olomouc, trenéři Jan Tomajko a Zdeněk Moták a brankář Branislav Konrád. Setkání v Aplikačním centru BALUO si u příležitosti zahájení nové extraligové sezony nenechalo ujít na čtyřicet diváků, kteří se ptali na vyhlídky na letošní umístění, vzpomnělo se na mistrovský titul z 90. let a došlo i na některé „špeky“ – například proč brankář Konrád tráví reklamní pauzy v bráně. „Nebyl jsem na ně zvyklý, tak jsem zůstal v brance, mám takovou relaxační pozici. Těžko říci, na co při tom myslím, někdy mi hlavou běží třeba nějaká písnička, ale spíš se snažím vypnout hlavu a nemyslet na nic,“ odpověděl brankář s úsměvem. Během podzimu se uskuteční ještě setkání s bývalým fotbalovým reprezentantem Davidem Rozehnalem a o dalších, i odborněji zaměřených, se uvažuje. (vim)

Tenistka mezi legendami

Helena Suková, jedna z nejúspěšnějších československých tenistek, byla uvedena v americkém Newportu do Mezinárodní síně slávy a zařadila se tak mezi legendy tohoto sportu. Suková je také absolventka UP, vystudovala psychologii na FF. Je příkladem sportovce, který dokázal úspěšně nastartovat i svou druhou, nespportovní kariéru. Na snímku spolu s dalšími dvěma absolventy UP – manželi Pomahačovými, kteří jí ke vstupu do síně slávy gratulovali. (ipu)

Kalendáře ve stylu UP

Originální kolekci diářů a kalendářů připravila UP. Do nového akademického roku i do roku příštího je možné vstoupit s klasickým kapesním diářem s univerzitním logem, plánovacím stolním kalendářem s fotografiemi Olomouce studenta UP Martina Zupka nebo se speciálním akademickým motivačním diářem. Všechny tři nabízí univerzitní obchod a informační centrum UPoint sídlící na Horním náměstí. (ipu)

Zahrady uspěly v krajské soutěži

Parkánové zahrady Univerzity Palackého patří mezi nejatraktivnější místa kraje. Potvrdily to výsledky soutěže o Cenu cestovního ruchu Olomouckého kraje. Zahrady uspěly v kategorii místa s faktorem „genius loci“ a obsadily stříbrnou příčku. Anketu organizuje Olomoucký kraj, který tak chce přilákat do regionu více návštěvníků a upozornit na turisticky atraktivní místa. Soutěž má pět kategorií a o vítězích rozhoduje veřejnost v internetovém hlasování. (ipu)

Letní parky znovu oživily koncerty i projekce

Univerzitní iniciativa Zaparkuj, která se snaží oživit veřejný prostor, oslavila čtvrté narozeniny. K nim si organizátoři, mimo tradičních aktivit jako jsou filmové projekce, koncerty nebo sportovní akce v olomouckých parcích, nadělili i ples pod širým nebem. Pro akci plnou swingu, ale i latinskoamerických rytmů v podání kubánské kapely dokonce uprostřed Smetanových sadů vyrostlo divadelní šapitó, kde se mohli návštěvníci díky workshopům naučit jednotlivé taneční styly. Nabyté zkušenosti pak mohli využít na dvou hudebních scénách. Atmosféru plesu umně dotvářely barevně nasvícené stromy nebo módní přehlídka svatebních šatů a příchozí nebyli ochuzeni ani o tematickou tombolu. (om)

Historie Československa v komiksu

Speciální komiks připravila ke stému výročí založení Československa UP. První část s názvem Budoucnost ve vlastních rukách se věnuje optimismu přicházejícímu s rokem 1918, druhá s názvem Probuzení do temnoty ukazuje šok a beznaděj převládající po okupaci v srpnu 1968. Univerzita na černobílém komiksu spolupracovala se dvěma svými absolventy – výtvarníkem Ticho762 a scenáristou Martinem Šinkovským. (ipu)

Raubířské zpěvy a morytáty Milana Valenty

V Kapli Božího Těla Uměleckého centra UP se křtily Raubířské zpěvy a morytáty. Knihu temných, drsných i vzrušujících, lyricko-podmanivých příběhů napsal Milan Valenta z Ústavu speciálněpedagogických studií pedagogické fakulty. (map)

foto:
Vojtěch Duda
Martin Višňa
Ondřej Moučka
Milada Hronová
archiv Heleny Sukové

Experti z přírodovědecké fakulty mapují nejteplejší místa ve městech

Navrhnout opatření ke zlepšení klimatických podmínek v centrech středně velkých měst, která v posledních letech sužují vysoké teploty a suchý vzduch, by měli díky novému výzkumu experti z katedry geografie přírodovědecké fakulty. Projekt s názvem Identifikace lokalit ohrožených teplotním stresem jako nástroj pro udržitelné plánování měst je zaměřený na města jako jsou Olomouc, Ostrava, Plzeň či Brno, která jsou nejvíce zatížena vysokými teplotami. Výsledky výzkumu budou k dispozici v příštím roce.

„Ve městech jsme vytipovali místa, kde jsou nejvyšší teploty přes den i v noci a mají negativní dopad na obyvatelstvo. Následně navrhne vhodná adaptační opatření pro jednotlivé typy lokalit,“ uvedl Michal Lehnert z katedry geografie.

V první fázi vědci určili na základě vlastností městského prostředí, jako jsou

například povrch, typ a výška budov, charakter vegetace a mobilních měření teploty vzduchu, lokality vhodné pro podrobná terénní měření. V parných letních dnech pak experti vyrazili do ulic a pomocí speciálních přístrojů měřili například teplotu a vlhkost vzduchu na různých místech města. V závěrečné fázi projektu odborníci vytvoří modelové scénáře, které budou simulovat vliv navržených opatření na snížení teploty v částech měst ohrožených teplotním stresem.

„V průzkumu jsme se nejdříve zaměřili na Olomouc, kde všechny postupy testujeme předtím, než se vydáme do dalších měst. V první řadě pomocí mobilních měření vytváříme teplotní pole města, v druhé řadě jsme na vybraných lokalitách rozmístili stanice na měření tepelného komfortu. Na těchto místech měříme další ukazatele, které ovlivňují, jak se cí-

tíme. Kromě teploty vzduchu jde především o vlhkost vzduchu, rychlost proudění vzduchu a charakteristiky záření,“ vysvětlil Michal Lehnert.

Současně v rámci česko-izraelské spolupráce odborníci zkoumají také subjektivní vnímání tepelného komfortu z pohledu jednotlivých osob. „V dotazníku se ptáme lidí, jak se cítí a pak to porovnáme s tím, co jsme naměřili. Lidé například uvádí, že je u kašny chladněji, ale ve skutečnosti to nemusí být pravda. Předpokládáme však, že i podvědomí může být pro pocítovaný tepelný komfort dotázaných důležité,“ uzavřel Michal Lehnert.

Hlavním řešitelem výzkumného projektu je Ústav výzkumu globální změny AV ČR, spoluřešitel pak katedra geografie přírodovědecké fakulty za podpory Technologické agentury České republiky (TAČR).

Kalibrace stanic na měření tepelného komfortu před PŘF.

text: Ivana Pustějovská
foto: Gabriela Knýblová

rozhovor

Vít Voženílek: Mapa je svědectvím o době i o lidech

Vezme do ruky knihu a je schopen v ní číst hodiny a hodiny. Na tom by nebylo nic divného, kdyby to nebyl – atlas. Napsal knihu, která se stala bestsellerem. Nic divného, kdyby to nebyl – atlas. Kvůli sbírce školních atlasů z celého světa si musel dokonce nechat postavit knihovnu. Na začátku našeho rozhovoru na mě, která se sotva rozkoukala v jeho pracovně, vystřelil otázku: „Kterou zemi máte nejraději?“ Vyhrknu kdoví proč: „Rakousko“. Vysoký muž přejede pohledem dlouhou řadu vystavených hrnků na skříních a sáhne po tom s rakouskou vlajkou. Když přidá podtáček s mapkou, mám jistotu, že v tomto rozhovoru nebudeme bloudit – budeme se totiž držet map. Třeba těch jeho, které dokázal vytvořit. Geograf, kartograf, geoinformatik, profesor Přírodovědecké fakulty UP a vedoucí katedry geoinformatiky. Vít Voženílek.

— Každý z nás vidí v mapách něco jiného, já místa, kde jsem byla, lidi, které jsem potkala. Co vidíte vy?

Tisíce věcí. Jsem vystudovaný učitel zeměpisu, takže vidím krajinu, kterou zachycuje. Jsem profesor geoinformatiky, tak vidím technologii, která za jejím vznikem stála. Přednáším kartografii, tudíž vidím symboliku, uspořádání, barvy, znaky. Po mnoha letech v oboru vnímám ještě něco dalšího – vidím člověka, který mapu vytvořil. Přemýšlím, co byl zač, jakou měl minulost, vzdělání.

— Já tak stojím v galerii před obrazy a přemýšlím o malíři...

Ten příběh může být podobný, ale zásadní rozdíl je ve výsledku. Díváte se na obraz, působí na vás, vyvolává pocity. U každého jiné a každý také může vidět na tom obraze něco jiného. V kartografii ne. Mapa musí být tisícům lidem stejně jasná. Ona grafickým způsobem předává informaci a nesmí vám – na rozdíl od onoho obrazu – dát prostor. Když mapa říká: Zabočte doleva, tak nemůžete vy zabočit doleva a já doprava. Všichni musíme zabočit doleva.

— Může mapa vypovídat o stavu světa víc než psané dějiny?

Nevím, jestli víc, ale rozhodně jinak. Psané slovo ani nemůže dostatečně přesně popsat to, co popisuje mapa. Studentům říkám, že kdyby měli ve větách napsat, co je v jedné mapě, tak napíší knihu. Ukazuju to na příkladu: vezmu čistou tabuli a nakreslím kroužek. Zeptám se, co jsem nakreslil? Odpoví: „Pravděpodobně město.“ Dobře. Protnu kruh čarou. Co to je? „Řeka“. Souhlas. Takže mám sice jen dva znaky, ale

hned několik informací: řeka protéká městem, teče například ze severu na jih, nebo je vlevo, vpravo, je dlouhá, široká, klikatí se. Tak můžu přidávat víc a víc znaků a počet informací obrovsky roste. A teď se pokuste to vše zapsat slovy. Nemáte šanci. Když se podíváte na starou mapu, dostanete kromě informací i svědectví o době a o lidech, kteří v ní žili. Vyčtete z ní, jak mysleli, jak pracovali, co pro ně bylo důležité. Zjistíte, jak spravovali zemi, kde zakládali rybníky, uvidíte, jestli napřímili toky, stavěli mosty.

— Záleží na tom, pro koho je mapa určena?

Život mapy jejím nakreslením nekončí, ale začíná. Účel, to je klíčové slovo. Kartograf musí mít před očima uživatele, který by měl být schopen přečíst to, co on zakreslil. Proto se pro děti dělá mapa jinak než pro řidiče kamionů nebo pro piloty či politiky. V atlasu pro děti můžete ukazovat výskyt nějakého zvířecího druhu obrázkem zvířete, ve vědeckém díle by obrázek slona vypadal poněkud nepatřičně. Pro dítě je podstatné, aby vědělo, že existuje jazyk map, a proč je dobré ho znát. Proto i my na vysoké škole učíme naše studenty učit se. Jak říká známý citát: „Vzdělání je to, co nám zůstane, když zapomeneme všechno, co jsme se naučili ve škole.“

— Mimochodem, platí, že my ženy čteme špatně v mapách?

Také nás napadlo to ověřit. Naše studie ukazují, že je to pravda, ale není to nijak výrazné.

— Co všechno se dá zmapovat?

Všechno. Všechno, co má prostorovou složku, u čeho můžete říct „kde“, k čemu můžete dát souřadnice. Proto jsem oslovoval kolegy z různých oborů a vysvětloval jim, že když nám poskytnou data, umíme je zpracovat do map a atlasů. Mnohým jsem otevřel oči. Spolupracovali jsme s politologi a vznikl atlas voleb do zastupitelstva, domluvili jsme se s odborníky na dopravu a na světě je atlas dopravní dostupnosti. Máme fenologický atlas, ve kterém – jednoduše řečeno – najdete, kde co kvete, kdy to kvete, kdy to vadne, kdy to opadá. Velmi dobře se dají zachytit do mapy demografická data – rozvody, stěhování, vybavenost. A můžeme spolu hledat ta nejnemožnější témata pro mapování a ono to půjde.

— Ukažte mi konkrétní využití. Třeba na příkladu Atlasu činnosti speciálně pedagogických center. K čemu je?

Vít Voženílek (* 1965)

Vedoucí katedry geoinformatiky PŘF UP. Absolvent Masarykovy univerzity, oboru Geografie – matematika. V roce 2007 byl jmenován profesorem v oboru Geoinformatika. Věnuje se tematické a atlasové kartografii a geoinformatické. Absolvoval řadu zahraničních stáží a pobytů, mimo jiné díky Fulbrightovu stipendiu na Pennsylvania State University. Je viceprezidentem Mezinárodní kartografické asociace (ICA – International Cartographic Association) a autorem či spoluautorem více než 25 knih, včetně atlasů, monografií či učebnic zeměpisu pro základní a střední školy, mimo jiné Metody tematické kartografie – vizualizace prostorových dat, Geoinformační aspekty státní informační politiky ČR, Cartography for GIS – geovisualization and map communication.

Ten jsme připravili s Janem Michalíkem z pedagogické fakulty. Ta centra pomáhají se vzděláváním handicapovaným dětem a jejich rodičům. Vznikla někdy před dvacetipěti lety a odborníky zajímalo, nakolik jsou dnes dostupná pro potřebné děti. Spolupracovali jsme se speciálními pedagogy, kteří v nich působí. Po skončení terapie vyplnili lístek, na který zaznamenali, kolik bylo dítěti let, jakou potřebovalo pomůcku či terapii, kdo a odkud ho přivezl a podobně. Bylo to několik desítek tisíc údajů, které jsme zpracovali do map, a objevili zajímavou věc. Centra jsou financována z krajů, ale my jsme ukázali, že spádové oblasti, odkud klienti jezdí, s hranicemi krajů nekorespondují. Jsou odborníci, za nimiž se jezdí napříč regiony. Co to v praxi znamená? Zjistili jsme, že jsou místa, kde jakoby například nebyly autistické děti. Jenže to tak není. To jen nejbližší specialista na autismus je tak daleko, že si rodiče takovou cestu kvůli času a třeba i penězům nemohou dovolit. Takže nejedou a dítě tu péči nedostane.

— Dobrý podklad pro odborníky, aby dokázali přesvědčit třeba politiky...

Určitě. Proto já mluvím o tzv. vizitce mapy. Mapa je jedinečný dokument, který umí sdělit obrovské množství prostorových informací rychle a přesně. Když budete chtít investovat a budete hledat levné pozemky, sáhnete po mapě, když se budete na stáří chtít přestěhovat někam, kde nejsou komáři, vezmete si do ruky mapu a podobně.

— Dělal jsem bezpočet rozhovorů s úspěšnými spisovateli. Uspěli s romány, detektivkami, poezií. Poprvé mám před sebou autora, který napsal trhák a je to – atlas. Váš Atlas podnebí Česka se stal hitem. Je kartografův sen udělat atlas?

Můj sen to byl. Jedním z mých životních cílů bylo udělat jeden atlas. No, teď už jich mám za sebou asi osm a pořád myslím na další. Osobně považuju atlas za nejnáročnější kartografickou disciplínu.

— Proč?

Jsou kartografové, kteří mapy nedělají, a přesto jsou kartografové. Nevycítám jim to. Někdo prostě vypočítává zkreslení, někdo řeší historické mapy. Pro mě je ale vrcholem tvorba map. Při ní musíte respektovat všechny dílčí věci, o nichž jsme mluvili. A když mapu vytvoříte, ona musí obstát. A atlas? Udělat jednu mapu není úplně jednoduché. Ale když uděláte

mapy dvě a dáte je vedle sebe, tak to nejsou dva samostatné obrázky, už si musíte hlídat, jaké mají vazby. No a co když uděláte čtyři mapy na dvě stránky? A dvanáct do kapitoly? A co když jich uděláte dvě stě do knížky?

— Proč zrovna atlas podnebí?

Zavolali mi z Českého hydrometeorologického ústavu a řekli, že budu pravděpodobně jediný, kdo bude umět udělat pro ně atlas. Poslední atlas podnebí byl totiž z roku 1958. Mým úkolem bylo dostat jejich data a údaje do takové podoby a formy, aby to obstálo jak u nich, tak u všech, kteří podobný atlas potřebují ke své práci: zemědělci, politici, pojišťováci, akademici i studenti. Povedlo se a okamžitě se rozebral celý náklad – asi čtyři tisíce kusů. Mám poslední dva kousky a ty už nikomu nedám. Představili jsme ho na prvním ročníku našich Kartografických dnů právě v Olomouci. Vybalili jsme ho z igelitu a ukázali publiku. Bylo to dobrý, fakt to bylo dobrý. Připadal jsem si jako Jiří Menzel, který se svojí prvotinou vyhrál Oscara.

— Co znamená, že musí obstát u zemědělců?

Pojďme podle názvů kapitol. Srážky, Teplota, Sníh, Tlak, Bouřky – nebezpečné jevy, Fenologie, Oblačnost a podobně. Měli jsme mapy s údaji za celé čtyřicetileté období. Někdy jsme měli roční průměry, jindy sezónní, týdenní nebo denní. Zemědělci se v tom atlase dozví například průměrné srážky za měsíc – a to za období celých čtyřiceti let. To jsou pro jejich práci nesmírně zásadní údaje, které ovlivní, co, kde a jak pěstují.

— Ještě o nějakém atlase sníte?

Chtěl bych udělat školní atlas. Ale ne český. Chtěl bych ho udělat pro nějakou zemi, třeba rozvojovou, která ho nemá. Je jich spousta.

— Není snazší dělat atlas o zemi, v níž žiju?

Je. Ale mě láká ta těžší cesta. Je to obrovská výzva. Byl jsem třeba v Ekvádoru a ta země se mi strašně zalíbila. Krásná, pohodová, dobří lidé. Někde na Amazon.com jsem nějaký atlas z americké produkce zaregistroval, takový malý, k Americe přidali pár mapek o Ekvádoru. Ekvádorské děti a učitelé svůj školní atlas nemají. Láká mě to, protože to není jen kartografická práce, musel bych nastudovat jejich vzdělávací systém, aby to plnilo nějakou funkci, aby to mělo pro ty děti význam a smysl.

— Celý náš rozhovor je o mapách, o datech, svět je jimi přeplněn. Přitom nevíme, kam se vlastně řítíme. Vy jste před časem v době sucha ve videu na internetu vyzval k šetření s vodou. Mělo to velký ohlas. Je tohle cesta, jak může vědec pomoci při záchraně světa?

Někdy deset minut řečníte, jindy napíšete dvanáct stran a někdy stačí jedna věta. Tím videem jsem chtěl říct: Věřte vědcům. Můžeme všechno rozebírat hodiny po hospodách. Ale sotva se dobereme k nějaké pravdě. Na to hospoda nestačí. Zatím nemáme lepší nástroj, než je vědecké poznání. Tak pojďme my, vědci, akademici s našimi poznatky pomoci těm, kdo rozhodují. Oni by měli využívat našeho poznání a stavět na něm. Nemusí to být jen sucho, může to být městská doprava, populační vývoj, krize v hypotékách, migrační politika. A odpovědi nemusí dávat jen kartografové. My jdeme ruku v ruce s dalšími odborníky – geology, voljaky, klimatology, botaniky. Oni znají obsah, my umíme dát formu. Chtějme, aby ta spousta akademiků, co máme, nepšla jen do impaktovaných časopisů, kde si jejich články přečtou tři lidi v republice a čtyři sta lidí ve světě. Pojďme se pokusit vysvětlovat obyčejným lidem, co děláme a k čemu to je, co jim to může přinést. Jsem přesvědčen o tom, že každý vědec by měl umět o své práci napsat jednu větu do učebnice pro základní školy.

— Co na „mapování“ máte rád?

Můj pan profesor geomorfologie mě bral do terénu a já jsem se učil dívat na krajinu a na zemský povrch jeho očima. Je to krása. Líbí se mi ten proces: něco uvidím a zaznamenám. Občas si čtu v knížce Zikmunda a Hanzelky a obdivuji, jak krásným jazykem popisovali, co viděli, co zaznamenali. Měl jsem štěstí a s panem Zikmundem jsem se potkal, když u nás na univerzitě dostával čestný doktorát. Bylo jen málo lidí v mém životě, ke kterým jsem přistupoval s tak bušícím srdcem. V jednom rozhovoru se ho zeptali, jestli ho ještě láká cestování a vezme si někdy do ruky atlas. Jeho odpověď budu jednou citovat v mé životní knize Atlasová kartografie. Řekl: „Samozřejmě. Vždyť nad atlasem se dá snít a sprádat plány.“

— Takže i my nekartografové máme své privátní mapy – snů, života...

... a také máme každý svou vlastní mapu srdce.

Byli jsme a stále jsme UP

Praha, Opava, Ostrava, Prostějov, Krkonoše a samozřejmě Olomouc. To je jen namátkou několik míst, odkud přijeli na zářijové Absolventské setkání Univerzity Palackého její bývalí studenti. Dnem D byla sobota 8. září a sloganem slova: Jsme UP.

Stále v kontaktu

Nedočkávané skupinky postávaly na Zbrojnici UP už před desátou hodinou, kdy oficiálně začínal program. Jako úplně první si přišla pro svou registrační kartičku Jiřina Lavičková z Kostelce. Absolventka angličtiny a češtiny na filozofické fakultě se těšila na setkání s přáteli a na prohlídku důvěrně známých míst. Stejně jako dvě tisícovky dalších absolventů, kteří přijeli navštívit svou alma mater. „Jsem s univerzitou stále v kontaktu, byla jsem i na prvním setkání před dvěma lety. Univerzita i Olomouc se mi moc líbí, mám radost, když vidím, jak se změnilo od dob našich studií v padesátých letech. Tehdy třeba Tereziánská zbrojnice, kde teď stojíme, měla okna zatlučená prkny, na Wurmovce, kde jsme studovali, jsme

se skoro báli. To se opravdu nedá s dneškem vůbec srovnat. Moc se mi tady líbí,“ svěřila se sympatická dáma z Kostelce.

Absolventi UP dorazili do Olomouce z celé země. Přivstat si musela Drahomíra Vaňková, která se vypravila z Opavy. „Studovala jsem na přírodovědecké fakultě biologii a tělesnou výchovu. Těším se na kamarádky, poprvé se půjdu podívat na novou přírodovědu, ještě jsem tam nebyla,“ chystala se.

Z Ostravy přijela Barbora Moravcová. Promovala v roce 2009, takže spíše než na vzpomínání se těšila na setkání se známými. „Studovala jsem filozofii a divadelní vědu. Těším se, že někoho potkám, že si užiju tu atmosféru, prohlédnu si opravenou fakultu. Vracím se sem ráda,“ přiznala.

Fotky, vzpomínky, pozdravy

Během dne se nádvoří zbrojnice zaplnilo skupinkami absolventů a absolventek z různých fakult a různého věku, kteří se zdravili, fotografovali, vzpomínali. Mnozí přišli i s dětmi a využili stánku Pevnosti

text: Ivana Pustějovská
foto: Milada Hronová

poznání, kde se ukazovaly vědecké pokusy. S malým synem byl na nádvoří i Michal Sedláček. „Jsem absolvent pedagogiky i doktorského studia, s univerzitou jsem stále v těsném kontaktu,“ usmíval se a využil speciální fotobudku před stěnou s logem UP.

Odpoledne absolventy přivítali spolu s emeritním rektorem Josefem Jařabem prorektorka Hana Marešová a prorektor Jiří Lach, Petr Bílík a Martin Kudláček. Program byl i na fakultách, k nimž se mohli zájemci pohodlně dostat díky speciálnímu mikrobuse. Přírodovědecká fakulta navíc spojila absolventský den se stříbrnou promocí.

Rozpomínání JJ

Vzpomínalo se a také se křtilo. Publiku ve zcela zaplněné aule filozofické fakulty představil Josef Jařab svou knihu vzpomínek Rektorská rozpomínání, kterou vydalo Vydavatelství UP. „Hledal jsem v paměti chvíle, které stojí za to, aby nebyly zapomenuty,“ řekl a dodal, že knížka, kterou po skončení večera také desítkám zájemců podepisoval, je jeho „interpretace Sametové revoluce na Univerzitě Palackého.“

Večer patřil na nádvoří zbrojnice koncertu písničkářky Terezy Wrau. Na úplný závěr připravila Audiovizuální produkce UP speciální projekci – po zdech setmělé zbrojnice se roztančila baletka a připomenula tak vedle motto letošního setkání „Jsme UP“ především genia loci – města u univerzity.

Díky, že jste přišli

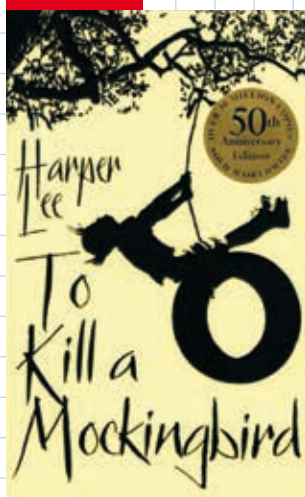
„Jsme velmi spokojeni, že naše pozvání přijalo tolik absolventů a že se jim program líbil. Jsme rádi, že mnozí dorazili s celými rodinami a ukázali svým blízkým nejen to, kde studovali, ale i to, jak se jejich alma mater změnila. Absolventi jsou důležitou součástí naší univerzity a péče o ně patří k našim prioritám. Děkuji všem, kteří vážili cestu a přijeli za námi,“ řekla Eva Blažková z Konferenčního servisu UP.

doporučuji

kniha

Petr Dostalík, *katedra teorie práva a právních dějin, PF*

Harper Lee: Jako zabít ptáčka

Kniha byla oceněna Pulitzerovou cenou. Jedná se o příběh obhajoby černocho, který je obviněn ze znásilnění bělošky. Hlavní hrdinkou příběhu je dcera advokáta, který se tohoto případu ujímá na malém městě plném rasistických předsudků i skryté nenávisti. Jedná se vlastně o dusné černošské drama, obdobné jako slavné příběhy V žáru noci nebo Hořící Mississippi. Příběh je vyprávěn očima hlavní hrdinky. Vidíme pouze to, co vidí ona, máme pouze ty informace, které se během soudního procesu dostanou až k ní. Tato kniha má rozhodně co nabídnout i současnému českému čtenáři.

událost

Ondřej Marek, *student oboru Kulturní antropologie, FF*

Stejně jako loni se letos chystám a těším na olomouckou **Noc venku**, která se uskuteční 14. listopadu, premiérově na nádvoří univerzitní knihovny. Ačkoli je cílem téhle příjemné akce především seznámit veřejnost s problematikou bezdomovectví a všemi jeho aspekty, dojde i na koncert kapely Terne Čhave nebo vystoupení improvizáčnických mágů ze souboru O.L.I.V.Y. Součástí festivalu je i dobročinný bazárek nebo workshopy pro děti. A kuchaři Armády České republiky vždycky připravují skvělý guláš! Tak dojděte!

web

ZAJÍMAVÉ!

Václav Dvořák, *vedoucí botanické zahrady, PřF*

Před deseti lety skupinka studentů Kalifornské univerzity v Berkeley jako svou absolventskou práci vytvořila „biologickou sociální síť“ **Inaturalist**. Dnes patří k významným projektům na poli občanské vědy, do kterého je zapojena řada univerzit, muzeí, botanických zahrad a samozřejmě lidí, kteří mají zájem o přírodu. Inaturalist je založený na sdílení pozorování všeho živého na naší planetě přes webové nebo mobilní rozhraní, ať za pomoci mobilního telefonu nebo fotoaparátu. Uživatel může nahrávat fotografie nebo zvuky organismů, propojit své nálezy s mapou a prohlížet si data o nálezech, respektive rozšíření organismů třeba z druhého konce planety. Nejlepší na webu inaturalist.org je, že funguje formou crowdsourcingu a není tedy podstatné, že uživatel není odborník třeba na vážky. Komunita mu s radostí pomůže se správným určením. V říjnu 2018 aktivně používalo Inaturalist téměř 90 000 uživatelů, patříte mezi ně?

hudba

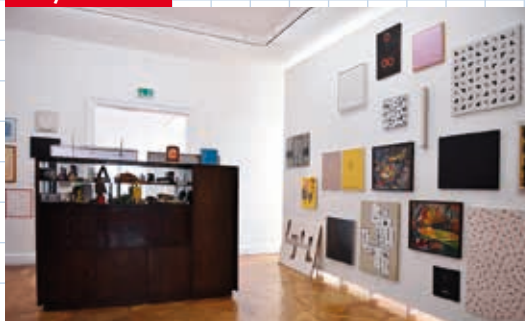

Tomáš Krejčířík, redaktor informačních materiálů, oddělení komunikace RUP

Tamino – Amir. V říjnu vyšlo debutové album teprve dvaadvacetiletého písničkáře Tamina, Belgičana s egyptskými kořeny. Talentovaný muzikant, jenž byl mimochodem pojmenován po princí z Mozartovy opery Kouzelná flétna, zaujme především hlubokým podmanivým hlasem a smyslem pro silné niterné kompozice. Když jsem ho slyšel na jeho koncertu ve Vídni, hned jsem si vzpomněl na Jeffa Buckleyho, tato inspirace se nedá zapřít. Stejně jako jeho egyptské kořeny a život v Libanonu, v písních totiž zpívá i v arabských tóninách, což je dělá pro evropské publikum podle mě ještě zajímavější.

doporučuji

výstava

Petra Šobánová, proděkanka pedagogické fakulty pro rozvoj a vnější vztahy, PaF

Hledáte-li tip na zajímavou prezentaci umění, nenechte si ujít nabídku brněnské kulturní scény. Nabízí skutečné bombónky! Třeba expozici **Art is here: Nové umění** v Moravské galerii, konkrétně v Pražákově paláci. Zjistíte, že umění je všude kolem nás, že jím dokonce může být napohled všední okamžik našeho života nebo že může existovat jen v naší hlavě. Výstava ukazuje, že konceptuální umění a jiné napohled odtažitě, nepochopitelné projevy současného umění jsou ve skutečnosti hravé, vtipné a inspirující. V expozici lze „vidět“ i Neviditelnou sochu slavného Josepha Beuysa, můžete se svézt na tobogánu a spořivě návštěvníky potěší, že vstup je zdarma.

historie

Tomáš Arnold, koordinátor expozice *Věda v pevnosti, Pevnost poznání*

Letošní rok je významný díky mnoha výročím. Zapomíná se ale na dobu, kdy se dějiny národa českého psaly ještě jako součást ohromné říše, v níž vládnul jeden z nejstarších a nejmocnějších evropských rodů. Doporučuji proto k návštěvě výstavu **Sbohem monarchie**, připravenou Vědeckou knihovnou v Olomouci a Pevností poznání, která vám interaktivní hravou formou představí opojnou dobu vídeňské kávy, sachru, hudby Johanna Strausse a vlády Franze Josefa. Dozvíte se informace o národech, kulturách a zemích, které byly součástí Rakouska-Uherska, zajímavosti o vládnoucím Habsburském rodu a samozřejmě na vás čeká celá řada her, workshopů, dokumentů, obrazových materiálů, ale především zážitků a zábavy!

MUSÍM ZAOÍT

Nové exponáty obohatily expozice Pevnosti poznání

Na obnově výstavních prostor pracuje tým popularizačního centra během celého roku, v posledních týdnech se nejvíce rozvíjí sekce Živá voda. Zruční řemeslníci vyrobili rozsáhlý model pískovny nebo dřevěný labyrint. Originální předměty vznikají přímo v dílnách Pevnosti. Jsou výsledkem zdařilé spolupráce odborníků, hlavně z přírodovědecké fakulty, a řemeslníků, kteří k jejich výrobě používají nejrůznější materiály. Každý výrobek, který projde jejich rukama, je prototyp. Musí si ho sami navrhnout a technologicky promyslet. Na fotografiích animátoři Sabina Krčmová, Jan Bradávka, Tereza Pašková a výrobce exponátů Alexandr Krčka.

(vys)

zkušenost

text: Martin Višňa
foto: Martin Višňa, archiv TH

Asistence je náročná, změní pohled člověka na svět

„Jste de facto ruce a nohy toho člověka, je to fyzicky i psychicky náročné, ale vytvořené pouto mezi vámi některé věci zjednoduší,“ shrnul svou zkušenost s asistencí člověka na vozíku Tomáš Hatara, student aplikovaných pohybových aktivit. Zejména pro mladší kolegy na fakultě tělesné kultury je ale spíše než asistent tím, kdo jim pomohl k rozhodnutí studovat v Olomouci, jezdí totiž lákat uchazeče na veletrhy vzdělávání. A svou univerzitu reprezentuje i na dalších akcích.

Mimo jiné byl jedním ze studentů, kteří se starali o hladký průběh nedávného Times Higher Education Summitu. „Doprovázel jsem hosty při přesunech z hotelu na univerzitu nebo na doprovodné aktivity, staral se o ně. Byla to zajímavá práce, obohacující zkušenost. A i když jsme jako pořadatelé měli pořád co dělat, stihl jsem i některé přednášky. Občas ale nebyly v angličtině zrovna jednoduché na pochopení,“

vzpomíná na jarní univerzitní velkou událost Tomáš.

Zatímco ale summit pro něj byla v podstatě jednorázová akce, pravidelně jej lze vidět ve stánku Univerzity Palackého na veletrzích vzdělávání, které v něm uchazeče ke studiu na fakultě tělesné kultury. „Uchazeči jsou rok od roku informovanější, vědí stále více, co hledají a co chtějí, často jdou k našemu stánku na jistotu. Lákaají je obory, které u nás na Slovensku vůbec nejsou nebo nejsou tak zavedené. Zajímá je také zázemí, které fakulta má. To, co se tu vybuodovalo za poslední roky, nemá v Česku a na Slovensku obdoby. A určitě je pro slovenské studenty výhodou i přímý a relativně rychlý spoj do Olomouce,“ vyjmenovává Tomáš Hatara. Jistě ví, o čem mluví, sám pochází ze slovenského Martina. A jak tvrdí, i jeho přesvědčil před lety stánek na veletrhu v Bratislavě. Mezi ostatními totiž vyčníval. →

Tomáš Hatara (* 1995)

Pochází ze slovenského Martina, na Univerzitě Palackého studuje obor Aplikované pohybové aktivity. Praktické zkušenosti získává i z osobní asistence právničky Veronice Vítkové a ze spolupráce s handicapovanými sportovci. Mezi jeho koníčky patří motokros, turistika či fitness, cestování, poznávání nových kultur a také vaření.

Celodenní péče

Tomáš se tehdy přihlásil na dva obory, ochranu obyvatelstva a aplikované pohybové aktivity (APA). Nakonec zvolil druhý z nich, i když k němu neměl žádný vztah a nevěděl, do čeho jde. Přišel mu zajímavější pro budoucí uplatnění. Nyní se rozhoduje, jestli bude pokračovat v APA navazujícím studiem, nebo si zkusí rozšířit obzory v oblasti managementu sportu. Přece jen sport je jeho koníček, hrával fotbal, jezdí motokros. A profesně by rád uplatnil všechny dosud nabyté zkušenosti, včetně těch z asistence mladé právničky Veronice Vítkové (mimořádně absolventce olomouckých práv), která je kvůli spinální svalové atrofii téměř zcela nepohyblivá.

„V prvním ročníku přišel hromadný e-mail, že je možné odcestovat do zahraničí jako asistent pro ženu na elektrickém vozíku, 24hodinová péče. Řekl jsem si, že to zkusím. Dnes si dovoluji říct, že mezi námi vzniklo již nějaké pouto. Nemůžu sice zaměřkat celý rok ve škole, ale snažím se alespoň jednou za rok na měsíc, měsíc a půl být s ní a pomáhat jí. Zatím se mi to vždy podařilo, proto také už studuji čtvrtým rokem.“ Jako asistent tak působil v Liverpoolu, Veronice Vítkové asistoval také třeba při stáži v Evropském parlamentu v Bruselu a pomáhá i při jejím současném působení v Brně.

„Ona je moc šikovná. Sice potřebuje asistenci 24 hodin denně se vším všudy a postižení se jí stále zhoršuje, ale co jí bůh sebral na fyzické síle, to jí dal na psychické. Měl jsem několik možností asistencí, ale ona mě vždy naplní něčím, co nedokážu úplně popsat. Myslím si, že mám všechno, ale když jsem s ní a vidím, jak se raduje i z maličkostí, to ten můj pohled zcela změní. Těší se ze života. Samozřejmě překážky

jsou na dennodenním pořádku, to si člověk nedokáže představit, ale ona překážky nezná – když to tak řeknu, tak když ji vyhodí dveřmi, vrátí se oknem.“

Na krizi může dojít...

Jedním dechem ale Tomáš Hatara dodává, že práce asistenta není žádný med. „Asistent je od toho, aby dokázal bez známky únavy tomu člověku poskytnout péči. Je to náročné, fyzicky i psychicky. Asistent jsou ruce a nohy toho člověka. Ne mysl, Veronika si dovede vše ostatní zařídit. V noci ale například nemůže ležet v jedné poloze, takže spíš vedle, připravený ji polohovat, je to takový spánek nespánek. A třeba let letadlem, to je na dlouhé povídání. Člověk na to musí být připraven, aby to zvládl. A osobně jsem zažil, jak někteří asistenti, se kterými jsem se střídal, nezvládali,“ popisuje.

Příznává ale, že i u něj došlo k jakémusi zkratu. „Naposledy v Liverpoolu jsme to zkusili tak, že jsem asistoval neustále, celé dny v kuse. Jak ale člověk na sebe nemá tolik času, kolik by chtěl, tak jeden den na mě přišla krize. Ale s Veronikou už jsme tak nějak propojení. Když vidí, že je toho na mě moc, tak sleví ze svých požadavků. A když já vidím, že potřebuje něco víc, tak přidám. Ani si nemusíme někdy říkat.“

Kromě těchto zkušeností má za sebou student APA například spolupráci na sportovních akcích nevidomých, kde se staral o přesuny týmů, zajišťování ubytování a další organizační záležitosti. „V tomto bych viděl své směřování. Díky asistencím tuším, co lidé s postižením potřebují, dovedu se do nich lépe vcítit. Byl jsem nedávno osloven Slovenským paralympijským výborem, tak uvidíme, jestli se podaří nějaká domluva a budu moct nabyté zkušenosti uplatnit u nás na Slovensku,“ říká student, kterého brzy čekají státnice.

text: Věna Mazochová
foto: Gabriela Knýblová, Dalibor Janeček

absolvent

Jana Romanová: Péče o miminka je láska na celý život

Jana Romanová (* 1969)

Patří k ročníku prvních absolventů fakulty zdravotnických věd, na níž v roce 2011 úspěšně ukončila studium oboru Ošetrovatelství. O pět let později absolvovala magisterský obor Ošetrovatelská péče v pediatrii na Lékařské fakultě Ostravské univerzity a v současné době dokončuje specializační studium Organizace a řízení ve zdravotnictví v Národním centru ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně. Před šesti lety iniciovala první pracovní setkání vrchních sester ze všech perinatologických center v Čechách a na Moravě, které nyní v rámci neonatologické sekce České asociace sester spolupracují na tvorbě a vydávání klinicky doporučených postupů v oblasti ošetrovatelské péče v neonatologii.

„Setkání malíčkových miminek“ organizuje Novorozenecké oddělení v Pevnosti poznání. Pravidelně se tam v doprovodu rodičů schází na tři stovky dětí, které své první dny života prožily na olomoucké novorozenecké jednotce intenzivní péče.

S nejmenšími dětmi chtěla Jana Romanová pracovat odjakživa. Vysněnou profesi našla na Novorozeneckém oddělení olomoucké Porodnicko-gynekologické kliniky, kde se vypracovala na pozici vrchní sestry. Spolu se svým týmem se absolventka Fakulty zdravotnických věd UP snaží zajišťovat tu nejlepší ošetrovatelskou péči o novorozence – zdravé, nemocné a předčasně narozené.

„Dětská sestra je nádherný obor. Po jeho studiu na střední zdravotnické škole jsme chtěly na novorozenecké oddělení všechny. Ta práce se mi líbila vždycky, a líbí se mi doteď,“ říká sympatická brunetka a je to na ní vidět i po „terénní“ praxi na téměř všech odděleních Dětské kliniky, i po šesti letech v náročné vedoucí funkci.

Novorozenecké oddělení FNOL je součástí jednoho z dvanácti perinatologických center v ČR. Zajišťuje komplexní a vysoce specializovanou péči o všechny novorozence – fyziologické, patologické a nezralé. Hlavní cíl mají všechna neonatologická pracoviště společný: aby právě narozená miminka v klidu a bezpečí překonala okamžiky „vyhoštění“ z dosavadního útočiště v matčině těle a vstupovala do života s co nejmenší, nejlépe žádnou zátěží.

„Adaptace novorozence po porodu je velmi důležitá. Dbáme na to, aby porod proběhl v klidu a co nejpřirozeněji, aby dítě nebylo separované od matky a hned od počátku se mohla opevnovat jejich vzájemná vazba,“ říká s empatií usměvavá „vrchní“. Umožňuje to celé spektrum postupů, které matkám ošetrovatelský tým nabízí – od respektování alternativních porodních plánů rodiček, účasti otců při porodu, bondingu, který matkám umožňuje strávit první dvě hodiny s dítětem přiloženým na hrudník, přes zajištění co možná nejvyšší míry soukromí až po neomezenou návštěvní dobu pro rodiny nebo podporu kojení. Maminky se mohou co nejdříve zapojit do péče a samy dítě přebalovat, koupat nebo pomáhat při ošetrování. „Uvědomujeme si, že dítě patří svému rodiči, a ten by měl o něm rozhodovat. My samozřejmě poskytujeme odbornou podporu, ale zároveň také co možná nejvíce individualizovanou péči,“ zdůrazňuje Jana Romanová.

Koncept vývojové péče, od něž se ošetrovatelská praxe na Novorozeneckém oddělení odvíjí, nachází výrazné uplatnění zejména u předčasně narozených dětí. „Pokud to stav dítěte dovolí, pomáháme maminkám, aby se cítily platné a pouze nepřihlížely, co ostatní s jejich dítětem dělají,“ vysvětluje Jana Romanová. „Dříve bylo ne-

myslitelné, aby rodiče mohli být přítomni na oddělení nepřetržitě nebo se personálu dávali ‘pod ruku’. My jsme to zcela překlopili v přesvědčení, že matka má právo být s dítětem hned po jeho příchodu na svět, protože jejich interakce miminku nesmírně prospívá. A pokud rodiče z rodinných či pracovních důvodů u nás být nemohou, kamery instalované nad inkubátory jim umožní sledovat své miminko alespoň na monitoru z domova.“

Hledání cest k účinné pomoci nedonošeným dětem ji přivedlo i k tématu diplomové práce. Pod vedením primáře Novorozeneckého oddělení Lumira Kantora zkoumala vliv hlasu matky na novorozence. Sledování změn srdeční frekvence dítěte při zvukovém záznamu a v klidovém režimu prokázalo, že účinek matčina hlasu mu přináší výrazný uklidňující efekt. „Potvrdili jsme předpoklad, že hlas matky je pro novorozence při aplikaci muzikoterapie nejpřínosnější vjem. Dítě je stabilizovanější a klidnější. Dokládá to i naše současná ošetrovatelská praxe, při které dětem od 29. gestačního týdne pouštíme do inkubátorů písničky nebo pohádky namluvené matkou.“

Spolu s týmem lékařů a sester se těší z každého zachráněného miminka. To zatím nejmenší vážilo pouhých 500 gramů. „Byla to holčička narozená ve 24. týdnu. Teď je z ní nádherná osmiletá dívka, úplně zdravá. Vůbec nejkrásnější pocit je, když nám přijdou rodiče ukázat děti, které jsme kdysi propouštěli z intenzivní péče.“ Jako jedno z nejdělejších poděkování a zpětnou vazbu pro celý tým vnímá i akci „Setkání malíčkových miminek“, kterou už třetím rokem organizuje Novorozenecké oddělení v olomoucké Pevnosti poznání. Pravidelně se tam v doprovodu rodičů schází na tři stovky dětí, které své první dny života prožily na olomoucké novorozenecké jednotce intenzivní péče.

V současné vedoucí pozici je její přímý kontakt s dětmi už jen ojedinělý, práce vrchní sestry ji ale naplňuje. „Miminka mi někdy chybí, ale manažerská práce mě baví, je zajímavá a tvůrčí. Zvlášť když mám kolem sebe tak vynikající kolegyně sestry a lékaře. Většina z nás má ráda novinky a přínosné změny a snažíme se naši péči posunout dál. Je to především velká zásluha primáře Kantora, který nás sestry respektuje jako skutečné partnery. Jsme zkrátka jeden tým a chceme, aby od nás odcházely spokojené maminky a zdravé a šťastné děti. Motto našeho oddělení je: Láska na celý život...“ uzavírá Jana Romanová.

text: Milada Hronová
foto a grafika: archiv PdF

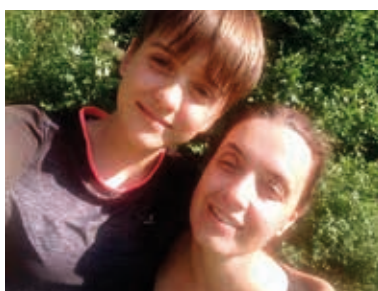
životní styl

I love my teacher

„Velmi si ceníme trpělivosti, se kterou se věnuje svým studentům, jeho ochoty kdykoliv konzultovat i jeho entuziasmu, který tak dovedně dokáže přenést na studenty.“ To napsaly o Janu Chrastinovi z Ústavu speciálněpedagogických studií PdF jeho studentky Tereza Klvaňová, Anežka Štecová a Bíba Hudcová. Připojily společnou fotku i se svým pedagogem, a zapojily se tak do soutěže I love my teacher.

Tu letos poprvé vyhlásila pedagogická fakulta, která tak chtěla upozornit na inspirující učitele a zviditelnit učitelské povolání. Pravidla soutěže byla jednoduchá:

kdo se chtěl zúčastnit, zašel za svým oblíbeným učitelem třeba ze základky, střední nebo vysoké, vyfotil si společné selfičko a fotku s dovětkem, proč ho oslovila zrovna tato osobnost, odeslal. Fakulta pak snímkou i s popisky zveřejnila na svém facebookovém profilu a autoři tří nejlepších fotografií získali odměnu v podobě tabletu. „Jsme velmi rádi, že soutěž studenty oslovila. O to víc, že nezůstala jen v prostředí univerzity. Někteří se totiž právě díky naší soutěži opět po letech potkali například s učiteli základních škol, kteří jim utkvěli v paměti,“ řekla Petra Šobáňová, proděkanka fakulty.

↑ Pod vedením Jana Chrastiny dokážou studenti a studentky věci, na které by se jinak báli jen pomyslet. Tvrdí to jeho studentky, které si velmi váží lidského přístupu tohoto pedagoga. „Pro něj nejsme jen číslo ve STAGu,“ shodují se Tereza, Anežka i Bíba.

Rektor, předseda komunální reprezentace a učitel dvou arcivévodů

Prof. Jur. Dr. Joseph Alois rytíř von Helm (1795–1849)

Životní dráha Josepha Aloise Helma započala jeho narozením 13. června 1795 v osadě Pavlov, nyní části obce Benešova u Boskovic. Jeho matkou byla Martha Helmová rozená Sedláčková, obě křestní jména podědil po svém otci, vrchním myslivci na panství Šebetov u Benešova. Dne 31. ledna 1804 ale otec Helm ve svých 54 letech zemřel a vdova se odstěhovala se třemi nezaopatřenými dětmi do Olomouce. V letech 1807 až 1817 navštěvoval Joseph Alois Helm olomoucké gymnázium, nato absolvoval filozofické a právnické studium na olomouckém C. k. lyceu. Jako koncipient advokátní kanceláře prof. Jur. Dr. Vincenze Augusta Wagnera (1790–1833), profesora práv na olomouckém C. k. lyceu, odešel s Wagnerem roku 1819 jako jeho asistent na Právnickou fakultu C. k. vídeňské univerzity, kde 25. srpna 1819 získal doktorát práv. Na tomto vysokém učení působil Helm od 29. března 1819 jako suplent lenního, obchodního a směnečného práva, posléze přednášel procesní právo.

Rektor C. k. Františkovy univerzity
Císařským výnosem ze dne 30. ledna 1822 byl Joseph A. Helm jmenován profesorem občanského práva na olomouckém C. k. ly-

ceu. Když bylo toto lyceum v roce 1827 povýšeno na C. k. Františkovu univerzitu, zastával Helm následujícího roku úřad jejího rektora a v roce 1830 byl prvním děkanem její právnické fakulty. Svou publikační činnost omezil na články v právnických časopisech, mj. se zabýval právním postavením nemanželských dětí. Mimo univerzitu byla ceněna Helmova činnost jako zakladatele a člena ředitelství Zaopatřovacího ústavu pro vdovy a sirotky a prvního útulku pro chudé děti, zřízeného roku 1843 v domě na Blažejském náměstí 95/10.

V čele města Olomouce

Dne 15. března 1848 vydal císař Ferdinand I. patent vyhlášující udělení konstituce a svobodné správy obecního jmění a o měsíc později byly vypsány v Olomouci první obecní volby. Vzešlo z nich 24 členů obecního výboru, kteří spolu s dosavadními dvanácti představiteli města vytvořili tzv. velký výbor, jenž nadále řídil město a spravoval jeho jmění. Ze členů velkému výboru byla 3. května 1848 zvolena komunální reprezentace sestávající z předsedy, místopředsedy a šesti (později osmi) reprezentantů, jímž byly svěřeny jednotlivé agendy městské správy. Předsedou komunální reprezentace byl zvolen Joseph A. Helm. K jeho pedagogickým a úředním povinnostem přibyla po univerzitních vakacích i „domácí výuka“ státovědy a práva v „nejjasnějším arcidomu rakouském“ – 14. října 1848 totiž do Olomouce ze vzburčené Vídně uprchl císařský dvůr. Císař Ferdinand I. s chotí a další příslušníci habsbursko-lotrinské dynastie se uchýlili do Arcibiskupského paláce, zatímco osmnáctiletý arcivévoda František Habsbursko-Lotrinský, jenž už měl svůj vlastní dvůr, se ubytoval v rezidenci kapitulního

probošta (nyní budova rektorátu Univerzity Palackého, Křížkovského 8), kam profesor Helm docházel vzdělávat v dotyčných vědách tuto nadějnou ratolest panujícího rodu. Když se 2. prosince 1848 rakouský císař Ferdinand I. vzdal vlády ve prospěch svého synovce, arcivévody Františka, jenž nadále vládl po dalších 68 let jako císař František Josef I., stal se Helmovým studentem po dobu pobytu císařského dvora v Olomouci císařův nejstarší bratr, šestnáctiletý arcivévoda Ferdinand Maxmilián. Za své zásluhy pedagogické i o správu města Olomouce byl Helm vyznamenán 14. května 1849 Řádem železné koruny III. třídy.

Rodina, děti, úmrtí a nobilitace

O rodině Josepha A. Helma víme, že jeho dva nejstarší synové, Josef (nar. 9. března 1828) a Vincenz August (nar. 28. srpna 1830) působili jako právníci ve státních službách. Když Joseph A. Helm ovdověl, oženil se podruhé ve svých dvačtyřiceti letech 29. srpna 1837 s tříadvacetiletou Franziskou Zbitekovou, dcerou olomouckého sklenářského mistra Antona Zbiteka. 11. ledna 1841 zakoupil Helm za 9 000 zlatých konvenční měny od Johanna Kuglera dům ve Ztracené ulici č. 256/10.

Dne 10. srpna 1849 se prof. Jur. Dr. Joseph Alois Helm odebral na lázeňské léčení do Karlových Varů, kde však náhle zemřel 17. srpna 1849, tedy v téměř 54 let jako jeho otec, a byl zde pohřben na hřbitově u kostela sv. Ondřeje (od roku 1913 Mozartovy sady s 20 zachovanými náhrobky). Nedočkal se tak své připravované nobilitace; do rytířského stavu byli nicméně císařem Františkem Josefem I. povýšeni 3. května 1852 Helmovi potomci, jichž bylo celkem devět.

Erb udělený 3. května 1852 rodu rytířů von Helm. Der mährische Adel. Bearbeitet Heinrich von Kadich und Conrad Blažek. Nürnberg 1899, s. 45, Taf. 32. Devíza erbu zněla: „Gott, Kaiser und Vaterland! (Bůh, císař a vlast!)“.

foto:
Gabriela Knýblová

Michael Schlesinger je historicky prvním zahraničním odborníkem, který na Právnické fakultě UP užívá čestný titul Visiting Professor. Na návrh fakulty mu jej udělil rektor Jaroslav Miller. Expert z John Marshall Law School v Chicagu bude na PF UP působit díky podpoře Fulbrightovy nadace do června 2019.

It has been challenging and exhilarating

Olomouc is quite the city. It possesses the amenities of a much larger city and the intimacy of a university community. My wife and I are enchanted with Olomouc and all it has to offer. The breadth and quality of its cultural life, architecture, and cuisine engage our senses and sensibilities. Concert and dance performances rival our experience at home. However, it is the people who make-up a community. Their courtesy and generosity have made our transition so much easier. Our UPOL hosts helped us find an apartment when we visited in May. They literally disrupted their lives for us. We had a crash course in Czech culture, language and, of course, drinking beer. And, what wonderful beer it is. Our upstairs neighbors and their father stop by helping with seemingly minor tasks that would have taken us hours. It's interactions like that and relationships formed we will always remember. We are not as young as we once were. On the tram, young people promptly get up offering us their seats. That does not happen too often on Chicago transit authority trains.

University life at the Faculty of Law is simulating. The law school provides a platform for my work with low-moderate income entrepreneurs from marginalized communities starting-up and growing their businesses. We are working in concert with the law school's business law clinic to connect the law school to communities and helping to build restorative economies where people can live, work and own businesses in economically and environmentally sustainable communities. The law school's administration and clinical faculty provide the support to make this work possible.

We've lived for shorter periods of time in Guatemala, El Salvador, and Costa Rica doing volunteer work. However, this is our first experience living outside the US for an entire academic year. It has been challenging and exhilarating. We love it.

Thank you, Olomouc!

Je to náročné a radostné zároveň

Olomouc je jedinečné město, které nabízí výhody většího města a současně důvěrného prostředí univerzitní komunity. Spolu s manželkou jsme Olomoucí a jejími možnostmi okouzleni. Šíře a kvalita kulturního života, infrastruktury a gastronomie útočí na naše smysly a city. Úroveň koncertů a tanečních vystoupení se vyrovnají našim zážitkům z domova. Komunitu města vytvářejí lidé. Díky jejich laskavosti a štědrosti jsme se tu mnohem snadněji adaptovali. Naši hostitelé z UP nám již při naší květnové návštěvě pomohli najít byt. A kvůli nám doslova obrátili svůj život naruby. Absolvovali jsme rychlokurz české kultury, jazyka a samozřejmě pítí piva. A pivo je tu skutečně vynikající! Naši sousedé nás navštěvují a pomáhají nám s menšími věcmi, které by nám zabraly celé hodiny. Na taková setkání a mezilidské vztahy budeme vždy rádi vzpomínat. Už nejsme nejmladší. V tramvaji mladí lidé rychle vstávají, aby nám nabídli místo k sezení. To se v chicagských tranzitních vlacích příliš často nestává.

Akademický život na právnické fakultě je podnětný. Fakulta mi poskytuje zázemí pro práci s podnikateli s nízkým příjmem z okrajových komunit, kteří začínají a rozvíjejí své podnikání. Úzce spolupracujeme s fakultní právní klinikou. Vytváříme spojení mezi právnickou fakultou a komunitami a pomáháme budovat obnovitelné ekonomické prostředí. Vedení fakulty a její právní klinika nám poskytují potřebnou podporu.

Se ženou jsme již žili kratší dobu v Guatemale, v Salvadoru a na Kostarice, kde jsme působili jako dobrovolníci. Pobyt na olomoucké právnické fakultě však bude náš první, kdy po celý akademický rok budeme mimo USA. Je to náročné a radostné zároveň. Máme to rádi.

Díky, Olomouci!

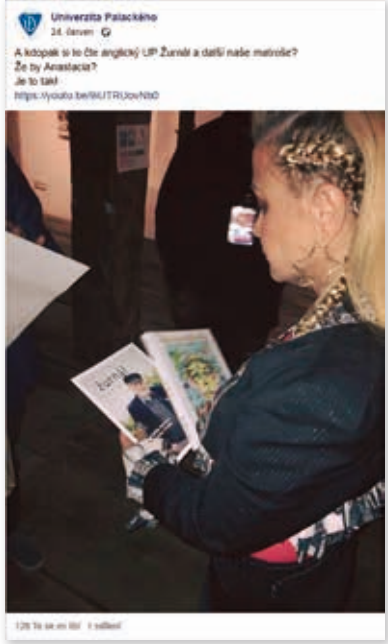

univerzita v síti

„Neznáš mapu,“ říkával můj dědeček, když se ukázalo, že jeho spoludiskutujícímu v debatě došly rozumné argumenty. Mimochodem, někdy to byl i jeho poslední trumf, když babičce oponoval, proč nedal slepicím, a věnoval se něčemu zcela zásadnějším, jako bylo třeba poslouchání rozhlasového zápasu ve fotbale.

Aniž by to dědeček tušil, těmi dvěma slovy – používanými v jeho případech hodně, ale hodně účelně – docela trefně vystihl podstatu běhu světa. Uvědomila jsem si to v rozhovoru s profesorem Voženílkem, který jsme spolu vedli pro tento Žurnál. Znáť mapu, tedy mít dostatek informací, dat a umět je dát do souvislostí, znamená nejen pochopit náš současný svět, ale jak pan profesor připomíná, poznat i minulost a poučit se z ní pro budoucnost. Třeba ve vztahu našich předků ke krajině, k lesům, k vodě. Myslím, že „znát mapu“ se zkrátka vyplatí. A když k tomu poznáte ještě i zajímavého kartografa z Univerzity Palackého, máte k přemýšlení o důvod víc.

Inspirativní podzim přeje
Ivana Pustějovská
vedoucí redakce médií UP

Univerzita Palackého
v Olomouci

Přemýšlíte, kam zamířit po střední škole?
Chcete si dodělat vysokou při zaměstnání?
Zajímá vás chod prestižní univerzity zevnitř?

Navštivte

DEN OTEVŘENÝCH DVEŘÍ UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI v pátek 7. prosince 2018 od 9 do 14 hodin

Představí se:

většina fakult Univerzity Palackého
Knihovna UP (Zbrojnice)
Informační centrum a obchod UPoint
vědecká pracoviště a laboratoře
univerzitní menza a koleje

Bližší informace a program
najdete na www.studuj.upol.cz
nebo si stáhněte zdarma aplikaci
Studuj UP na Google Play.

